ZOZOLALA

Tweemaandelijks stripinformatieblad

februari / maart 2002 122

ZozoLala is een onafhankelijk stripinformatieblad, dat tweemaandelijks verschijnt. ZozoLala is gratis voor de klanten van onderstaande stripwinkels. Verantwoordelijke uitgever: Stichting Zet.El

Mijlenver?

In voorgaande jaren miste de redactie tijdens de Stripgidsdagen in Turnhout telkens de uitreiking van de Bronzen Adhemar, omdat een warme maaltijd van meer belang werd geacht dan de uitreiking van weer een prijs. Immers, hoe interessant kan zoiets zijn? In Breda en ook in Den Bosch was het overhandigen van een prijs nooit een hoogtepunt te noemen. Gelukkig konden we dit keer het staartje van de huldiging van Marvano meepikken en we waren overdonderd. Waar in Den Bosch een hele waslijst aan prijzen tot verveling leidde, wist de organisatie van de Stripgidsdagen het uitreiken van slechts één prijs tot een spektakel te maken, met amusement en inhoudelijk interessante toespraken.

Eerst schetste grote man achter het festival, Patrick van Gompel de sombere situatie van de Vlaamse strip en vroeg hij zich af of cultuurminister Bert Anciaux zich wel aan de beloftes had gehouden, die hij twee jaar daarvoor had gedaan. Die minister toonde lef door voor een mopperende zaal te komen vertellen hoe goed hij zich in zijn ogen wel niet had ingezet voor de Vlaamse strip, die naar zijn mening echter nog wel wat steun kon gebruiken. Daarom somde hij bevlogen een tienstappenplan op met allerlei maatregelen die ervoor moeten zorgen dat ook de jongere generatie aan bak zal komen.

De volgende ochtend werd ons enthousiasme voor deze show getemperd door geharde festivalgangers, die de mooie woorden van Anciaux relativeerden, maar toch. Mocht uiteindelijk niet meer dan de helft van zijn beloftes worden nagekomen, zelfs dan begint het op een daadwerkelijk 'stripbeleid' te lijken. En dat is iets dat in Nederlands nog mijlenver weg lijkt te zijn. Nu en dan een beurs die toegekend wordt, en beeldcentra die maar niet van de grond willen komen. Misschien een mooi moment om de staatssecretaris van cultuur op 1 en 2 juni tijdens de Stripdagen in Haarlem uit te nodigen om hem te vragen wat hij voor plannen heeft voor het Nederlandse stripbeleid? ***De redactie***

EINDHOVEN

www.eppo.nl

ENSCHEDE

De strip-aap
Javastraat 22
7512 ZJ / 053 - 430 52 61
www.stripaap.nl

GEEL

Alfa strip
Nieuwstraat 12
2440 / 014 - 58 43 80

GENT

Pierke
Frans van Rijhovelaan 312
9000 / 09 - 227 70 86

GOES

Het paard van Troje
Langevorststraat 2
4461 JP / 0113 - 21 46 91
www.paardvantroje.nl

GRONINGEN

Modern papier
Pelsterstraat 20
9711 KL / 050 - 313 25 21
www.modernpapier.nl

HAARLEM

Stripwinkel Beedee
Anegang 42
2011 HS / 023 - 531 01 68
www.beedee.nl

HASSELT

Wonderland
Paardsdemerstraat 17
3500 / 011 - 22 82 00

HELMOND

De boekenwurm
Heistraat 60
5701 HP / 0492 - 59 08 83

HOORN

Het gele teken
Grote Oost 37
1621 BR / 0229 - 21 86 23

INTERNET

www.stripboekhandel.nl

KAMPEN

De fantast
Burgwalstraat 7
8261 HJ / 038 - 332 03 25

LEEUWARDEN

De balloon express
Korfmakersstraat 1
8911 LA / 058 - 213 21 46

De rat
Voorstreek 83
8911 JL / 058 - 215 16 00

LEIDEN

Dumpie
Nieuwe Rijn 18
2312 JC / 071 - 512 64 04

Leidse stripshop
Aalmarkt 4
2311 EC / 071 - 512 18 02
www.leidsestripshop.nl

LEUVEN

Het besloten land
Parijsstraat 16
3000 / 016 - 22 58 40
www.hbl.be

Gobelijn
Mechelsestraat 35
3000 / 016 - 23 55 86
gobelijn@chello.be

MECHELEN

De stripkever
Bruulcenter, Bruul 79
2800 / 015 - 21 76 05

MIDDELBURG

Het perron
Sint Janstraat 13
4331 KA / 0118 - 63 47 47

NIJMEGEN

De noorman
Van Welderenstraat 45A
6511 MC / 024 - 32 26 146

OOSTENDE

De striep
Paulusstraat 36
8400 / 059 - 51 54 60

ROESELARE

Willi's wereld
H. Horriestraat 20
8800 / 051 - 24 64 15

ROTTERDAM

Dick Bos
Junolaan 2
3054 PW / 010 - 461 31 47

Donner boeken
Lijnbaan 150
3012 ER / 010 - 413 20 70

Noord
Zaagmolendrift 33
3036 HC / 010 - 466 43 68
www.striphandelnoord.com

Yendor
Korte Hoogstraat 16
3011 GL / 010 - 433 17 10
yendor@bart.nl

SINT TRUIDEN

De galliër
Beekstraat 58
3800 / 011 - 67 17 39
www.gallier.be

SCHIEDAM

't centrum
Korte Singelstraat 20a
3112 GB / 010 - 426 25 84

TILBURG

Tommy
Nieuwlandstraat 14
5038 SN / 013 - 535 83 19

TURNHOUT

Tistjen Dop
Paterstraat 96
2300 / 014 - 42 88 29
www.tistjendop.be

UTRECHT

Piet Snot
Vismarkt 3
3511 KR / 030 - 231 84 72

Strip en lektuurshop
Oude Gracht 194
3511 NR / 030 - 233 43 57
www.stripart.nl

VENLO

De laerpoort
Grote Kerkstraat 14
5911 CH / 077 - 354 40 69

ZWOLLE

De boekenhalte
Assendorperstraat 103
8012 DH / 038 - 422 10 77
boekenhalte@planet.nl

ALKMAAR

Bookers & Strippers
Boterstraat 19
1811 HP / 072 - 512 19 16

ALMERE

Rataplan
Grote Markt 195
1315 JE / 036 - 534 39 95

AMERSFOORT

De 6 Neuzen
Zuidsingel 69
3811 HD / 033 - 475 37 31

AMSTERDAM

Het beeldverhaal
Kinkerstraat 162-164
1053 EH /020 - 6855100
www.het-beeldverhaal.nl

Krasser
Tussenmeer 329
1069 DR /020 - 6191858

Lambiek
Kerkstraat 78
1017 GN / 020 - 626 75 43
www.lambiek.net

Richard
Rombout Hogerbeetsstraat 78
1052 HX / 020 - 684 29 23

Nou moe!?!
Krugerplein 17
1092 KA / 020 - 693 63 45

Snoek
Eerste van Swindenstraat 545
1093 LC / 020 - 668 47 64
www.snoekstrips.nl

ANTWERPEN

Beo
Hopland 15
2000 / 03 - 233 25 36
stripwinkel.beo@belgacom.net

Buddy's
Meir 125 (1e verd.)
2000 / 03 - 232 16 31

Mekanik strip
St. Jacobsmarkt 73
2000 / 03 - 234 23 47
www.mekanik-strip.be

APELDOORN

De tweede lezer
Eerste Wormenseweg 102
7331 DK / 055 - 542 72 02
www.tweedelezer.nl

ASSEN

Plok. strips en eh... dingesl
Stationstraat 1
9401 KV / 0592 - 31 32 92

ARNHEM

De noorman
Koningstraat 43
6811 DH / 026 - 442 09 09
de-noorman@planet.nl

BERGEN OP ZOOM

Gilles de Geus
Bosstraat 4 (passage)
4611 NC / 0164 - 24 74 62

BREDA

Franka
Boschstraat 10
4811 GK / 076 - 521 41 53
www.aurora-services.com/franka

BRUGGE

De Striep c.v.
Katelijnestraat 42
8000 / 050 - 33 71 12
striep@pandora.be

Brussel

Het B-gevaar
Greepstraat 15
1000 / 02 - 513 14 86

DELFT

Bul Super
Breestraat 18 - 22
2611 RG / 015 - 212 60 97

DEN BOSCH

Silvester
Snellestraat 8
5211 EN / 073 - 690 14 60
www.silvesterstrips.nl

DEN HAAG

Haagse stripshop
Wagenstraat 133
2512 AT / 070 - 363 41 15
www.stripnet.nl/haagsestripshop

Mieke's striptiek
Chasséstraat 71
2518 RW / 070 - 365 07 38

Walk In
Herengracht 13
2511 EG / 070 - 364 63 36

DORDRECHT

Sjors
Scheffersplein 1
3311 EJ / 078 - 614 20 12

Seth stelt eisen aan zijn lezers

Volgens Art Spiegelman, de schepper van Maus, heeft in de laatste vijftig jaar een heen en weer gaande beweging plaats gevonden tussen de Europese en Noord-Amerikaanse stripculturen. De levendige underground aan de Amerikaanse westkust vond veel weerklank in Europa. De daardoor opbloeiende stripcultuur op het Oude Continent ging op zijn beurt niet ongemerkt aan de Nieuwe Wereld voorbij en inspireerde een nieuwe generatie stripmakers. Deze kruisbestuiving verklaart de schijnbaar spontane opkomst van een nieuwe vorm van stripmaken in de verstenende Amerikaanse stripcultuur van ingesnoerde dagbladstrips en aan commerciële wetten onderworpen superheldencomics. In de voetsporen van de gebroeders Hernandez en voor het voetlicht geplaatst door de zendingsdrift van Spiegelman demonstreren tal van jonge stripmakers hun verrassende en vaak zeer persoonlijke toepassing van het medium voor een groeiend publiek. Niet de minste onder hen is Seth, een stripmaker met een klein, maar hoogstaand oeuvre.

Seth is de artiestennaam van de Canadees Gregory Gallant. In 1962 werd hij geboren in Ontario. Tegenwoordig woont hij in Toronto. Wat tijdens een eerste ontmoeting met Seth vooral opvalt is de bijna dandy-achtige wijze waarop hij zich kleedt en beweegt. Zijn stijl van tekenen sluit daar goed bij aan. Zijn tekeningen kenmerken zich door soepele, fijne lijnen, ingehouden vormgegeven decors en een subtiel gebruik van steunkleuren. Associaties met het werk van Europese collega's dringen zich nadrukkelijk op.

"Ik denk dat je een onderscheid moet aanbrengen tussen cultuur-invloed en individuele beïnvloeding. Ik ben opgegroeid met *Peanuts* van Charles Schultz en dat is op die manier toch een soort referentiepunt voor me geworden. Zijn strips zijn het behang in mijn spirituele kinderkamer. Op een gegeven moment verloor ik mijn interesse in strips. Toen deze weer gewekt werd, was ik een stuk ouder en keek heel anders tegen de dingen aan. De benadering door een grote groep hedendaagse stripmakers van het fenomeen strip is toch heel anders. In het verleden was het maken van strips vooral een ambachtelijke bezigheid waarbij de stripmaker zich geheel richtte naar de wensen en eisen van de opdrachtgever.

De generatie stripmakers waarmee ik mij verwant voel, put zijn inspiratie uit twee bronnen. Enerzijds zijn we beinvloed door de undergroundstrips uit het begin van de jaren zeventig. Aan de andere kant hebben we nadrukkelijk gekeken naar het werk van de gebroeders Hernandez - hun *Love and Rockets* was een openbaring voor me en lange tijd de enige reden dat ik weer strips ben gaan lezen -

Vergelijkbare stijl van Dupuy

en de stripmakers in het blad *Raw*. Daarnaast was ik onder de indruk van de benadering van de klare lijn zoals ik die terug zag in de illustraties in *The New Yorker*. Ik voel ik me ook nadrukkelijk schatplichtig aan Herge en Chaland en verwant aan stripmakers als Berberian en Dupuy.

"Eind jaren tachtig tekende ik *Mr. X.*, een strip die door Jaime en Gilbert Hernandez was opgezet. Ik vond het niet prettig andermans verhalen uit te tekenen, maar het was zeer leerzaam. Ik leerde hoe je een verhaal kunt vertellen en maakte me een bepaalde werkdiscipline eigen. Het was erg moeilijk om me aan de oorspronkelijke tekenstijl aan te passen. Maar juist daardoor werd me duidelijk waarbij ik me wel prettig zou voelen. Ik ben ook blij dat ik niet gelijk met eigen werk ben begonnen. Het overkomt me al vaak genoeg dat ik me wat ongemakkelijk voel als ik mijn eigen werk van vroeger onder ogen krijg. Ik ben er van overtuigd dat als ik gelijk in het diepe was gesprongen, het resultaat om te huilen zou zijn geweest. Na vier jaar vond ik het welletjes; ik wilde mijn eigen strip maken. Werken aan *Mr. X.* leek te veel op mijn broodwinning. Ik ben van professie illustrator en ook in die situatie moet ik mij aanpassen aan de ideeën en opvattingen van de opdrachtgever. Het staat daardoor verder van me af. Om die reden ben ik naast mijn werk als illustrator begonnen aan de reeks *Palooka-Ville*. (Anecdotische korte verhalen, veelal met Seth zelf in de hoofdrol - JN). Kort voordat het eerste deel af was, kwam ik in contact met Chris Oliveros die in bladen illustraties van mijn hand had gezien. Hij was onder de indruk van mijn stijl en nodigde me uit om werk voor zijn tijdschrift *Drawn & Quarterly* te maken."

Plaat uit mr. X

Rond het Canadese *Drawn & Quarterly* had zich een groep stripmakers gevormd met wie Seth zich sterk verwant voelde. Die verwantschap gaat zo ver dat de stripmakers vrienden zijn geworden en zelfs in elkaars stripverhalen voorkomen. Mensen als Joe Matt en Chester Brown delen Seths kijk op het medium.

"Er is beslist sprake van een wederzijdse beïnvloeding. Daarbij denk ik niet aan tekenstijlen maar vooral aan onze gemeenschappelijke opvattingen over het vertellen van verhalen en waar die verhalen over moeten gaan."

Als in 2001 een heruitgave verschijnt van het eerste deel van *Palooka-Ville* zet Seth in het voorwoord uiteen wat die opvattingen zijn. Volgens hem is een goed stripverhaal niet de beschrijving van een voorval of een reeks gebeurtenissen, maar de weergave van meer ongrijpbare elementen als emoties, herinneringen en dromen. Als Seth een ontwikkeling ziet in zijn werk dan schuilt deze vooral in zijn wijze van vertellen, niet in de tekenstijl.

"Een tekenstijl verandert niet snel. Het is als een handtekening of een handschrift. Je kunt het verfijnen en misschien zelfs verbeteren, maar in wezen wordt het niet anders. Verhalende technieken kun je wijzigen, al naar gelang het onderwerp of de manier waarop je het wilt vertellen. De tekenstijl die een stripmaker zich heeft eigen gemaakt, is een hulpmiddel dat hij zo goed mogelijk gebruikt om het verhaal te ondersteunen. Als dat beperkingen met zich meebrengt, dan moet hij zich daar bij

A WEEK LATER..
I MEAN, I FIGURED SHE'D SEE IT EVENTUALLY--I JUST DIDN'T THINK SHE'D GET SO ANGRY AND UPSET.
WHAT DID YOU EXPECT DOING A STRIP ABOUT A CRUSH YOU HAD ON ONE OF HER FRIENDS?! WHAT THE HELL WERE YOU THINKING?!

Joe Matt tekent Seth

Y'know Chet, you're a good audience. You don't laugh at much--but when I do get that horse-whinny out of you it's real satisfying.
Uh huh?

Seth tekent Chester Brown

Palooka-Ville

neerleggen of zijn wijze van vertellen aanpassen. De tekenstijl is net als een handschrift een afspiegeling van iemands karakter. Maar ik denk dat dat evenzeer geldt voor de verhalen die je wilt vertellen. Of beter gezegd: het soort verhalen dat ik wil vertellen.

Inhoud en stijl zijn in stripverhalen met elkaar verbonden. Als je een stripboek openslaat, kun je aan de hand van de platen een indruk krijgen van de sfeer van het verhaal. In tegenstelling tot een geschreven boek kun je een stripalbum wel degelijk beoordelen op zijn omslag. Tenminste, als de stijl waarin de omslag is getekend, dezelfde is als in het verhaal. "

Het contact met *Drawn & Quarterly*-uitgever Oliveros stelt Seth in staat de verhalenreeks *Palooka-Ville* voort te zetten. In de loop van de jaren groeit het aantal uit tot twaalf delen. In 1996 worden enkele delen gebundeld in de 'beeldnovelle' *It's A Good Life, If You Don't Weaken.* De bundeling is geen willekeurige samenvoeging. In zes verhalen wordt de zoektocht van Seth naar de *New Yorker*-illustrator Jack Kalloway, oftewel Kalo beschreven. Deze eindigt bij de moeder van de overleden illustrator. Achterin de novelle zijn als extraatje een elftal cartoons van Kalo en een foto van de cartoonist opgenomen. Pas enige tijd na het verschijnen van het boek rees het vermoeden dat Kalo en

Monoloog in Clyde Fans

zijn werk geheel ontsproten waren aan de fantasie van Seth.Een vermoeden dat door collega en vriend Adrian Tomine bevestigd wordt. De auteur zelf wil tijdens het interview geen duidelijke uitspraak doen. Naar zijn idee is het al dan niet echt bestaan van Kalo oninteressant.

"Het boek is een goed voorbeeld van mijn vroegere benadering waarin ik meer bezig was met het beschrijven van situaties dan een manier van vertellen. Het is vooral recht-toe-recht-aan-werk. Ik schaam me soms om mijn eigen werk terug te zien. Toch zie je door die bundeling dat er als vanzelf een verband is ontstaan tussen de verschillende verhalen. Terwijl ik episodes uit mijn verleden vertelde, ontstond bijna ongemerkt de geschiedenis van mijn speurtocht naar Kalo. Nu ik mijn aandacht heb verlegd naar de innerlijke beleving in plaats van de geisoleerde gebeurtenissen, is mijn manier van werken ook veranderd. Op het moment dat ik een verhaal in beeld ga brengen, weet ik al precies hoe het zal verlopen. Voorafgaand aan het tekenwerk heb ik in de loop van de tijd al mijn invallen vastgelegd in een notitieboekje. Op een gegeven moment staat dat vol schetsen, situaties, karakterbeschrijvingen en beschouwingen over van alles en nog wat. Bij elkaar vormt dat het materiaal voor mijn verhaal Dat is het belangrijkste, maar ook het langstdurende deel van het creatief proces."

Op die manier is de nieuwe reeks *Clyde Fans* - eveneens een spruit uit de *Palooka-Ville*-stam - ontstaan waarvan vorig jaar het eerste deel is verschenen. Daarin vertelt de laatstlevende eigenaar van een ventilatorenbedrijf in een schitterend opgebouwde monoloog de geschiedenis van zowel het bedrijf en zijn familie. Gedurende de alleenspraak verandert het decor nauwelijks en groeit uit tot een zeer effectieve bekrachtiging van het troosteloze

It's a good life, if you don't weaken

relaas van de laatste Clyde-telg. Als het creatief proces al in een voorbereidende fase heeft plaats gevonden, moet het daadwerkelijk tekenen van dit stripverhaal een waar monnikenwerk zijn geweest.

"Dat was inderdaad erg saai om te doen. Het is een zware oefening in vertellen. Ik zag me voor de opdracht geplaatst in een zeer beperkte context de lezer toch geïnteresseerd te houden. Daarbij moest ik steeds voor ogen houden dat de tekeningen het verhaal moesten ondersteunen en niet mijn behoefte aan variatie bevredigen. De reeks gaat uit vijf delen bestaan. Ik weet nu al hoe het zal eindigen. Het publiceren van een verhaal in een reeks brengt problemen met zich mee. Ik weet nu al dat het derde deel interessanter zal zijn voor de lezers dan het noodzakelijke tweede deel. Ook al geef ik elk deel een bepaalde afronding, toch wil ik dat de lezer aan het einde van het deel het gevoel heeft dat het nog niet afgelopen is. Ik geef aan de eisen van elk afzonderlijk deel niet te veel toe. Ik denk dat een bundeling van de hele reeks na voltooiing het verhaal aan kracht zal laten winnen. Net zoals de bundeling van *The Acme Novelty Library* van Chris Ware meer inzicht geeft in het verhaal dan de afzonderlijke delen. Het moet uiteindelijk niet een verzameling hoofdstukken zijn zoals in *It's A Good Life,* maar een doorlopende vertelling. Het leven loopt ook vloeiend door. Maar ik besef wel dat ik daarmee eisen stel aan de lezer en zijn verwachtingspatroon."

Jef Nieuwenhuis

Het laatste oordeel

Tosca 1: Het tijdperk van het bloed

Desberg & Vallès

Uitg. Glénat; 46 pl.; kleur; harde kaft; € 12,03

Een man die de identiteit van een ander aanneemt en vervolgens geconfronteerd wordt met diens verleden, is een vaak gebruikt gegeven in de strip. Toch dacht scenarist Stephen Desberg er zijn publiek nog mee te kunnen verrassen en baseerde er een nieuwe reeks op: *Tosca*, waarvan nu het eerste deel is verschenen, *Het tijdperk van het bloed.*

Om het gegeven van 'de man met een andere persoonlijkheid' aantrekkelijk te maken, zou je verwachten dat Desberg het in een originele setting plaatst. Niets is minder waar. *Tosca* hangt van clichés aan elkaar. Alsof Desberg alle goedkope Amerikaanse televisieseries over de maffia door elkaar heeft gehusseld en het extract daarvan nog eens opwarmt. Het resultaat van een degelijk procédé is vrijwel automatisch smakeloos. En dat geldt voor dit eerste deel van *Tosca* dus ook.

Hoofdpersoon van de serie is een terdoodveroordeelde die van de Amerikaanse narcoticabrigade de kans krijgt de elektrische stoel te ontlopen. Na de nodige plastische chirurgie neemt hij de plaats in van John Tosca, de zoon van een hoge maffiabaas, die zich van zijn familie heeft afgekeerd. Het is de bedoeling dat de nieuwe Tosca het contact met zijn vader herstelt en zo de nodige informatie doorspeelt aan de politie. Helaas loopt het plan uit de hand, wanneer vader Tosca wordt vermoord en zoon John wordt geacht zijn plek in te nemen.

Het verhaal is dodelijk saai. De doorsnee actie in de vorm van moordpartijen en achtervolgingen kunnen nergens boeien. Het is allemaal al net iets te vaak op deze manier gedaan. De mannen lopen in strakke Armani-pakken, de vrouwen zijn allemaal net iets te wulps, de villa's zijn net iets te luxe. Nergens weet Desberg het toch al redelijk uitgekauwde genre van de maffiathriller van originele ingrediënten te voorzien. Jammer, jammer, jammer, want Desberg heeft met strips als *Kasper* en *Billy the Cat* bewezen dat hij wel degelijk originele invalshoeken kan bedenken bij het centrale uitgangspunt van iemand die in de huid van een ander kruipt.

De kille tekenstijl van Vallès (bekend van *De meesters van de gerst)* kan het verhaal niet redden. Qua perspectief en anatomie is er weinig op aan te merken, maar leven doen zijn personages niet. De gezichten hebben bijna voortdurend dezelfde grimas, de personages zijn allemaal te mooi en te glad.

Al met al maakt dat *Het tijdperk van het bloed* tot een overbodig album. Na lezing blijft er geen enkele herinnering aan dit boek hangen. ***Hans van Soest***

Achter de schermen van de macht 1: De dood van een minister

Delitte & Richelle

Uitg. Casterman; 52 pl.; kleur; harde kaft; € 9,25

Het duo Delitte en Richelle bewees zo'n vijftien jaar geleden al met de reeks *Donnington* het stripmaken goed in de vingers te hebben. Stuk voor stuk waren het aardige verhalen met een effectieve spanningsboog en geloofwaardige personages. Bij hun nieuwe reeks *Achter de schermen van de macht* is het niet anders.

De serie draait rond de mysterieuze dood van de fictieve Britse oud-premier Parkinson. Enkele dagen nadat hij in een interview aankondigt bewijzen te hebben dat enkele partijgenoten van hem in duistere zaakjes verwikkeld zijn, wordt zijn lijk gevonden. Hoewel de politie aanvankelijk uitgaat van zelfmoord, wijst alles er al snel op dat Parkinson het zwijgen is opgelegd.

Rond dit centrale gegeven zijn enkele andere verhaallijnen geweven. Zoals de privé-sores van Parkinsons medewerker Baker die zich net een duur appartement heeft aangeschaft als zijn werkgever komt te overlijden. Die van de inbreker die opdracht krijgt enkele documenten uit Pakinsons kluis te stelen. En die van Parkinsons oud-collega MacLuhan die in een schandaal verwikkeld raakt.

Alle verhaallijnen grijpen vloeiend in elkaar. Scenarist Richelle bewijst zijn kunde door een verhaal zonder al te veel actie toch tot de laatste pagina boeiend te houden. Dit niet in de laatste plaats doordat hij alle hoofdpersonen volkomen naturel neerzet. Hun handelen wordt nergens clichématig, alle personages komen natuurgetrouw over. Richelle neemt alle tijd om hun gemoedstoestand te schetsen. Onder andere door het gebruik van realistisch overkomende dialogen.

De tekeningen van Delitte zijn niet hoogstaand (Delitte is een beperkt realistisch tekenaar), maar zijn wat krasserige tekenstijl is wel sfeervol en doet daarom niets af van het scenario.

Al met al maakt dat dit eerste deel van *Achter de schermen van de macht* tot een vakkundig en lezenswaardig album. Het uitgangspunt van een politiek machtsspel is vaker gebruikt voor een thriller. Maar de uitwerking van het verhaal doet deze strip ver uitstijgen boven de middelmaat van wat er zoal in dit genre verschijnt de laatste jaren.

In het Frans zijn inmiddels al drie delen van deze serie verschenen. Het is prettig dat Casterman wat deze serie betreft tot inkeer is gekomen en alsnog een Nederlandstalige uitgave heeft aangedurfd. Hopelijk zal dat in de toekomst ook gebeuren met al die andere vertalenswaardige titels in hun fonds. ***Hans van Soest***

Beroep: s1ngle

Kolk & De Wit

Uitg. De Harmonie; 117 pl.; zwartwit; slappe kaft; € 11,30

De publicatie van *Meccano: Beauregard* had de potentie de belangrijkste gebeurtenis in de ontwikkeling van de Nederlandse stripcultuur van de laatste vijfentwintig jaar te zijn. Het definitieve resultaat van Hanco Kolks geleidelijke stijlverfijning, gecombineerd met een revolutionaire inkleurtechniek van Wilma Leenders, leverde een spectaculair vernieuwend stripverhaal op. Vreemd genoeg vond de fraaie, strakke lijnvoering van Hanco Kolk echter weinig navolging. Vriend en collega Peter de Wit kwam in zijn strip *Sigmund* tot een Kolk-Kurtzmanvariant en collega's Gerrit de Jager en Michiel de Jong gingen door met vergelijkbare ontwikkelingen in hun eigen werk. Maar daarmee hield het wel zo'n beetje op.

Het belette Kolk niet op de ingeslagen weg verder te gaan. Na *Beauregard* volgden nog twee even schitterende delen in de reeks *Meccano*. In zijn vrije werk tastte hij de grenzen van zijn handschrift af en in het boekje *Kaatje is verdronken* trok hij als een strip-Mondriaan de ultieme conclusie.

De ultieme conclusie is echter niet het ultieme doel. Een stijl is een hulpmiddel om een verhaal of een grap te vertellen. Dat hij wat dat betreft nog steeds niets verleerd is, bewijst Kolk in eendrachtige samenwerking met Peter de Wit in het boek *Beroep: s1ngle*. In deze uitgave zijn dagstrips gebundeld die beide heren het afgelopen jaar voor Het Parool hebben gemaakt. Hoewel het nergens expliciet wordt vermeld, is de rolverdeling duidelijk. De Wit zorgt voor de grappen, Kolk voor de plaatjes. Beiden doen waar ze goed in zijn en dat levert een sterke bloemlezing op. Handel en wandel van een drietal alleenstaande vrouwen, is een uitgangspunt dat aan de sarcastische en trendgevoelige Peter de Wit wel besteed is. Net als bij *Sigmund* benadrukt hij ook in deze strip met graagte de oppervlakkigheid van zijn personages. De gestileerde lijnvoering van Hanco Kolk sluit daar uitstekend bij aan. Door de vormen rond te houden voorkomt hij echter een al te kil beeld en zorgt er op die manier voor dat de lezer bij de personages betrokken blijft. *Beroep: s1ngle* is superieure koffietafellectuur: leuk om te lezen en prachtig om te bekijken. ***Jef Nieuwenhuis***

Jaguar 1: Het visioen

Bosschaert en Dufaux

Uitg. Casterman; 48 pl.; kleur; harde kaft; € 12,00

Dat Jan Bosschaert een prima tekenaar is, is al jaren bekend. Toch heeft hij nog nooit een stripboek gemaakt dat je helemaal geslaagd zou kunnen noemen. Na het veelbelovende, tekstloze debuut *Icarus* publiceerde hij onder andere de jeugdseries *Omni* en *Sam*. Allemaal zeker niet slecht, maar je had steeds het gevoel dat er nog iets echt goeds moest komen. En na lezing van zijn nieuwste boek, het eerste deel van de serie Jaguar, is helaas duidelijk dat we nog langer op dat echt goede boek zullen moeten wachten.

Samen met scenarist Jean Dufaux, die de afgelopen tien jaar de markt heeft overspoeld met B-scenario's brengt Bosschaert nu een fantasy-serie met de stoere naam *Jaguar*. Stoer is ook het plaatje op de openingspagina: een gemeen kijkend roofdier kijkt je aan tussen een paar grassprietjes. Dat belooft! Maar zodra je verder bladert, bekruipt je het gevoel dat het binnenwerk bij de drukker is verwisseld met dat van een debutant van uitgeverij Talent. Priesters in pijen op een soort Azteekse tempel offeren een baby, die net daarvoor is gebracht door een bijzonder schaars gekleed fotomodel. Ondertussen ronken de personages allerlei onzin over de 'oeroude god Jaguar'. En plots bevinden we ons in het heden waar breedgeschouderde politieagenten vechten met het fotomodel uit de eerste scène. Dit keer is ze gekleed in een modern leren stoeipakje en draagt ze een zonnebril. Blijkbaar is er een verbinding tussen heden en verleden, waar de matriarch Oonah hard haar best doet alle mannelijke baby's te vermoorden, zodat haar amazonestam ook in de toekomst uit louter vrouwen blijft bestaan. Iedere vrouw die door een 'kluizenaar' (eenzame mannen die in de jungle rondzwerven op zoek naar een verzetje) wordt bevrucht, wordt verbannen. De strijd tussen kluizenaars en amazones wordt ook in het heden gevoerd, maar nu lijken de mannen aan de winnende hand. En om de boel nog onoverzichtelijker te maken, bevindt zich in het oerwoud ook nog een reusachtige machine die door de amazones de god 'Jaguar' wordt genoemd.

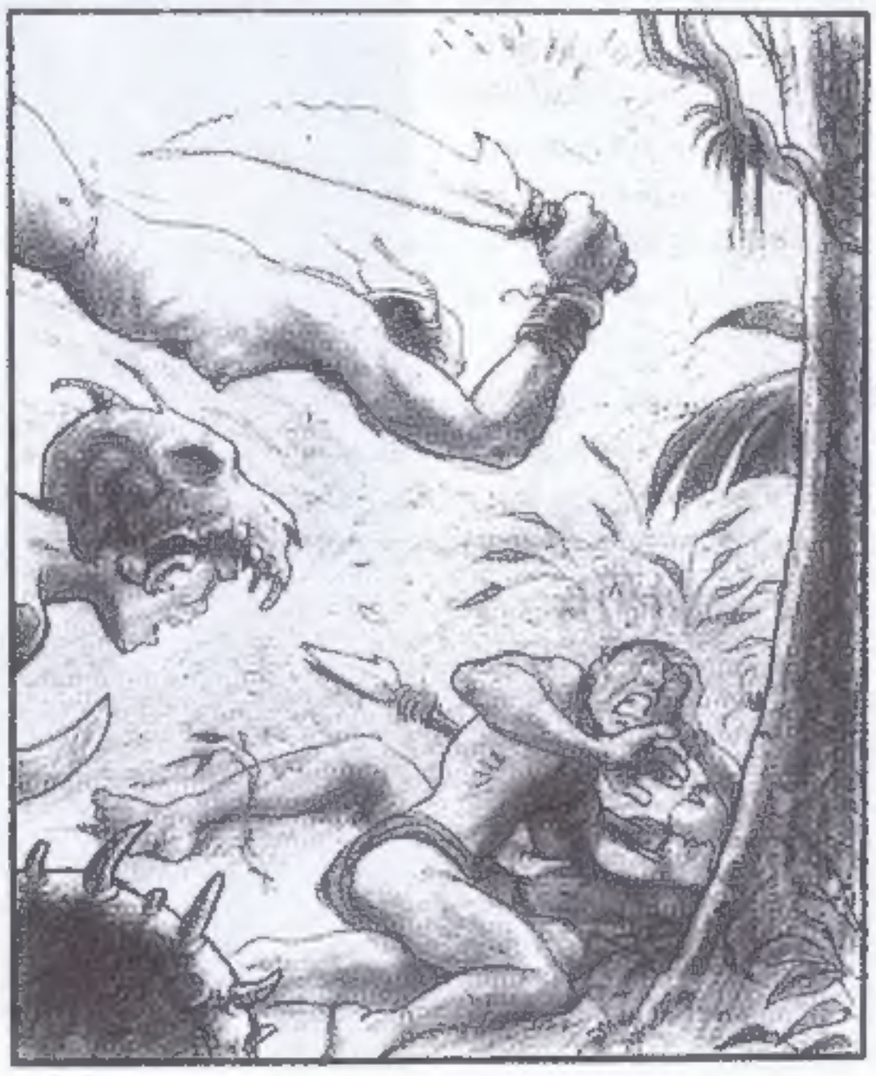

Net als bij alle scenario's van Dufaux is ook dit keer weer een karrenvracht aan triviale ingrediënten door elkaar gehusseld tot iets dat je een 'verhaal' zou kunnen noemen. Echte spanning wordt niet opgebouwd, want voor je het weet 'zapt' Dufaux weer naar een andere situatie die mijlenver verwijderd lijkt van wat je net aan het lezen was. Dat doen wel meer schrijvers, maar niet iedereen is zo getalenteerd om de lezers bij de les te kunnen houden, of zelfd maar te prikkelen een poging te doen om het te begrijpen. Het is dan ook ongelofelijk dat een tekenaar met een staat van dienst als Bosschaert dit scenario klakkeloos heeft uitgewerkt. Hij moet toch ook zien dat dit verhaal vervelend, saai en bloedeloos verteld wordt?

Maar ook het tekenwerk is niet wat je van de perfectionistische Bosschaert zou verwachten. In tegenstelling tot de strakke lijnvoering van Sam gebruikt hij dit keer een lossere stijl die hier en daar doet denken aan Bilals laatste boek *De slaap van het monster*.

Bij Bosschaert maakt dit echter een slordige indruk, alsof hij haast had om dit zo snel mogelijk achter de rug te hebben. Ook dat is weer een reden om dit boek niet te kopen, want werkelijk alles rammelt aan wat je nu al de flop van 2002 kunt noemen. Daar kan het bijgevoegde boekje met schetsen niets aan verhelpen. Dat maakt het juist alleen nog pijnlijker. ***Gerard Zeegers***

Klaarlichte Nacht

Janssen & Van Oudheusden

Uitg. Wonderland Halfvier Productions;
44 pl.; kleur; harde kaft; € 16,11

Jeroen Janssen en Pieter van Oudheusden hebben een verleden samen. Een paar jaar geleden verscheen bij dezelfde uitgever het eerste product van hun samenwerking: *Nachtegaal in de stad*. Opvallend aan dat album was dat de zoektocht van Janssen naar de juiste uitbeelding prima aansloot bij de gedegen, rustige vertelvorm van Van Oudheusden. Net terug uit Afrika waar hij zich een extraverte wijze van tekenen en inkleuren had aangewend, werd de tekenaar op subtiele wijze beteugeld door de verhaalstructuren van de scenarist. Naar beider genoegen blijkbaar want in *Klaarlichte Nacht* bundelen beide stripmakers opnieuw de krachten.

Het album bevat vier verhalen, verspreid in de tijdgemaakt, die thematisch een eenheid vormen. Elk verhaal gaat namelijk over verleiding en de prijs die daarvoor betaald moet worden.- Slechts in *Impasse des Amoureux*, het tweede verhaal, lijkt de liefde/hartstocht onbekommerd en ongestraft beleefd te kunnen worden. De combinatie van een eenvoudig plot met een ingehouden en toch rijke vormgeving - die enige associatie met het werk van Will oproept - maakt dit verhaal het hoogtepunt van het album. Het lijkt alsof de beperkingen die Van Oudheusden zichzelf daar oplegt, het beste in Janssen naar boven halen. Ook de andere bijdragen mogen er wezen. Alleen in *Rue des Anges* vergalopperen zowel scenarist als tekenaar zich. Het hartstochtelijk handschrift van Janssen wordt door de eisen van het verhaal niet afgeremd zodat de vormgeving een te grote jas wordt waarin de vertelling langzaam verloren gaat.

Desondanks is *Klaarlichte Nacht* het geslaagde resultaat van een vruchtbare samenwerking tussen een jonge, talentvolle stripmaker met een ongewoon extraverte tekenstijl en een degelijke scenarist die weet hoe je een verhaal moet vertellen. ***Jef Nieuwenhuis***

Zachary Holmes 1: Het monster

Trillo & Bobillo

Uitg. Prestige; 44 pl.; kleur; slappe kaft; € 5,67

De Nederlandse markt wordt de laatste tijd door uitgeverij Prestige overspoeld met het werk van Carlos Trillo. In het buitenland is deze Argentijnse scenarist al jarenlang succesvol (in 1978 won hij de Yellow Kid voor beste scenarist op het stripfestival van Lucca), maar hier waren tot voor kort slechts enkele strips van zijn hand vertaald. Trillo is vooral een verdienstelijk pulpschrijver, wat hij bewees met strips als *Dragger, Irish Coffee* en *Señor Lopez knijpt er even tussenuit*. Stuk voor stuk strips zonder hoogstaande inhoud, die meestal echter wel lekker weg lazen.

Met de serie *Zachary Holmes* bewijst Trillo meer te kunnen dan een publiek bedienen van pubers en jongvolwassenen. *Zachary Holmes* is geschreven voor een jonger publiek en het resultaat is in één woord geslaagd. Aan het album is af te zien en te lezen dat het met liefde en zorg is gemaakt. Iets wat helaas te weinig voorkomt.

Hoofdpersoon Zachary Holmes is een wat pedante wijsneus, een jonge versie van Sherlock Holmes. Hij heeft altijd gelijk en lost de moeilijkste zaken op. Zo ook in dit album waarin hij moet bewijzen dat het monster van Frankenstein onschuldig is aan de wandaden die hem worden toegedicht.

Het verhaal is begrijpelijk verteld zonder dat de scenarist op zijn knieën is gaan zitten. Alle ingrediënten voor een aangename kinderstrip zijn aanwezig: een lekkere slechterik, hier en daar een grap, een beetje griezelen en een ontluikende liefde. Trillo laat zijn personages heerlijk schmieren zonder dat ze kinderachtig worden. Hij heeft daarin een knappe balans gevonden. Het uitgangspunt van een jonge speurder is misschien niet bijster origineel, maar door het gebrek aan pretenties dat Trillo tentoonspreidt is dat niet storend. Bovendien zal dat de lezertjes sowieso worst wezen.

Ook tekenaar Juan Bobillo heeft zijn best gedaan. Zijn vorige strip *Bird* zag er niet uit, zo lelijk. Maar in *Zachary Homes* heeft hij meer aandacht aan zijn werk besteed. De pagina's zijn overzichtelijk, de tekeningen zijn verzorgd en minder slordig. Door de computerinkleuring krijgt het geheel een gelikt resultaat. Dit album gaat er in als koek. ***Hans van Soest***

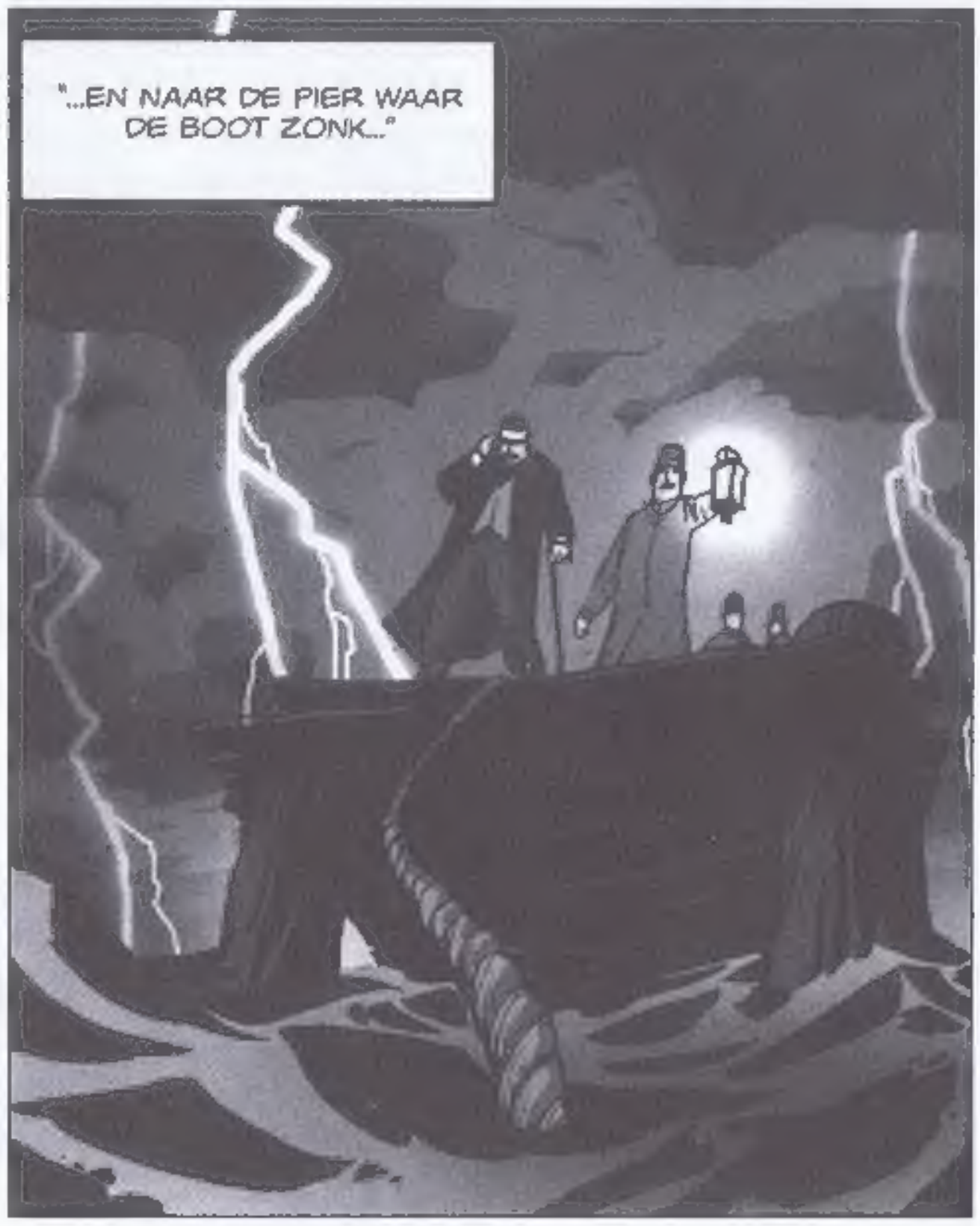

Na de incal 1: De nieuwe droom

Jodorowsky en Moebius

Uitg. Oog & Blik; 64 pl.; kleur; harde kaft; € 13,50

"Stelletje sukkels! Dit is je laatste kans om die klootzak te vernietigen! Anders veeg ik jullie octoschijven tot de laatste bit schoon!" roept een reusachtig brein via de intercom tegen de horde robots die John Difool liet ontsnappen. De liefhebbers begrijpen door het woord 'octoschijven' meteen dat de onnavolgbare taalvernieuwer Alejandro Jodorowsky hier aan het woord is. De serie rond de incal is met *De nieuwe droom* namelijk weer tot leven gewekt. Nu is dat op zich niet zo bijzonder, maar het feit dat de samenwerking met Moebius weer is hervat wel.

Alsof er geen jaren voorbij zijn gegaan laat het duo John Difool wakker worden in 'Terra 2014'. Zijn geheugen is gewist, maar via een overdosis 'Barbax' komt het avontuur dat hij in de voorgaande incaldelen beleefde stukje bij beetje terug. Maar veel tijd om over zijn inmiddels tot het science-fictioncanon behorende verleden te mijmeren heeft Difool niet, want met een krankzinnig tempo dendert het verhaal verder. Dit keer lijkt de strijd tussen de 'bio's' en de 'techno's' met overmacht gewonnen te worden door de laatste. Difools tegenstander is een 'technovampier' die een gruwelijk virus heeft ontwikkeld dat mensen in luttele seconden tot smurrie reduceert. Zijn doel is het universum te zuiveren van al het biologische leven. De enige mogelijkheid om te ontsnappen aan het virus is een transformatie tot robot. De leider van de planeet, de 'Prez' zoals hij in Jodorowsky's bizarre turbotaal heet, is de eerste die zich dit realiseert. Via een ingewikkelde operatie wordt zijn lichaam omgevormd tot een reusachtige, zilveren robot. Ook de slechte gewoontes heeft hij meegenomen naar zijn nieuwe lichaam, want als hij tevreden achteroverleunt na weer een gruwelijke slachtpartij, steekt hij even lekker een sigaretje op.

Maar Difool staat niet alleen. Terwijl hij wegrent voor zijn achtervolgers en probeert te begrijpen wat er allemaal aan de hand is, dient zich een mooi meisje aan (Elohim een 'witte mechamutant') dat zich moeiteloos in een ruimteschip transformeert en hem op weg helpt bij het avontuur. Zal de cynische avonturier tegen wil en dank wederom slagen het ultieme kwaad af slaan? Bij het illustere duo Moebius-Jodorowsky weet je het maar nooit, maar Difools ontsnapping aan het einde van het boek biedt hoop.

Het scenario is ouderwets krankzinnig en Jodorowsky weet met een minimum aan uitleg toch weer de wereld van de incal te reanimeren. Het knappe is, dat hij de brij van absurde verhaalelementen toch tot een logisch geheel weet te kneden. Hoewel Moebius' heldere stijl inmiddels door velen is gekopieerd, blijft hij feitelijk de enige die Jodorowsky's hersenspinsels op een geloofwaardige manier kan visualiseren. Voor liefhebbers van maffe science-fiction is de incalserie de top, maar ik kan me ook goed voorstellen dat de rest van de mensheid al na een pagina afhaakt. Het enige minpunt van deze uitgave is dat er geen korte synopsis wordt gegeven over het voorafgaande, want tenslotte zijn niet alle delen meer verkrijgbaar. Bovendien is het alweer een tijd geleden dat de boeken verschenen. Nieuwe lezers moeten alle zeilen bijzetten om het tempo van *De nieuwe droom* bij te benen, maar wat is er mis met strips die iets meer van de lezer vragen?

Gerard Zeegers

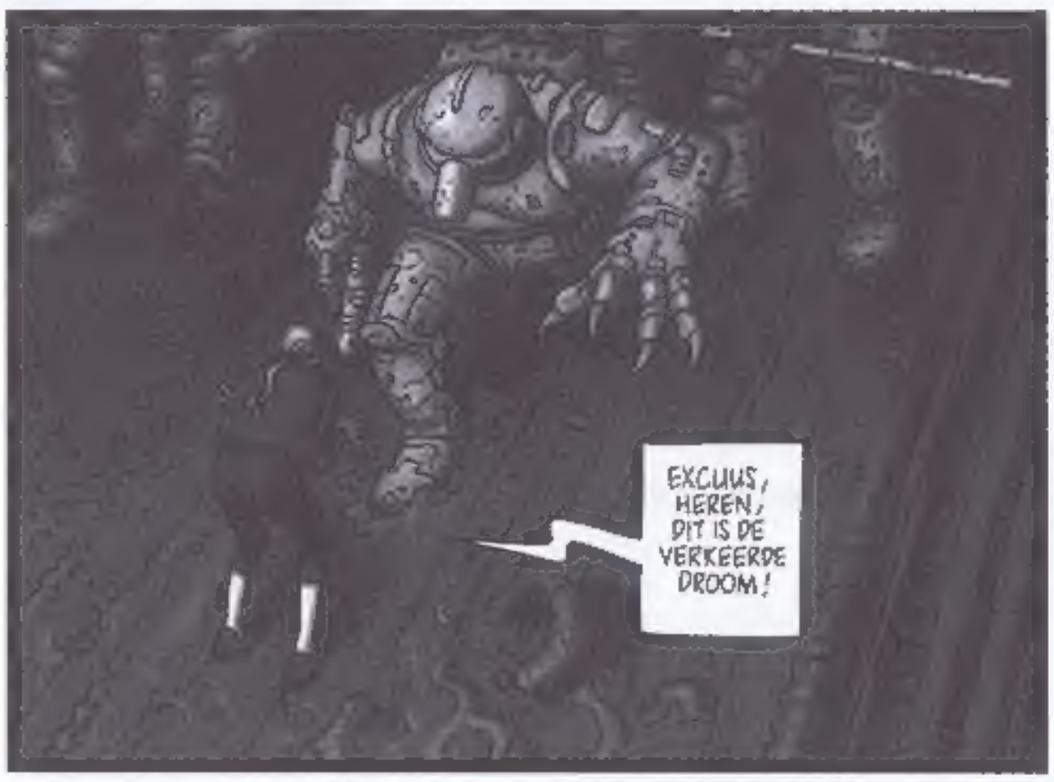

Uitzonderlijk zwaar vervoer

Kim

Uitg. Oogachtend; kleur; 76 pl.; € 14,01

Na zijn opmerkelijke debuut Unne publiceert Kim nu een nieuwe collectie vrolijke onzin. Zowaar maar in kleur en voorgepubliceerd in bladen als Zone en Teek. Sinds Unne heeft Kim merkbaar aan de weg getimmerd. Zijn gevoel voor humor is echter weinig veranderd. Nog steeds variëren de grappen van subtiel (soms) tot ronduit grof (vaak). Uitzonderlijk zwaar vervoer is bepaald geen strip om tussen de prentenboeken van de kinderen te plaatsen.

Zie bijvoorbeeld Kims zeer beeldend vormgegeven grap waarbij de geslachtsziekte van de vader niet geneest omdat de kinderen er zoveel plezier van ondervinden. Uit vaders penis groeit een boomachtig geheel waar de kids zo leuk aan kunnen schommelen. Of neem de pagina tatoeages en piercings die het daglicht nooit aanschouwden: evenmin geschikt voor zwakke magen. Als basis voor zijn grappen gebruikt Kim enkele vaste personages, Zoals de Hulpeloosjes, het meisje Aldegonde, het konijn Madelfried en Esther Verkest. De Hulpeloosjes moeten helaas met een underdog rol genoegen nemen in dit album. Hun grappen blijven tragisch komisch. In de Hulpeloosjes en Superman zweten de mannetjes peentjes wanneer de superheld bij hen blijft staan. Ze moeten hem verzoeken te verdwijnen want hij haalt hun imago overhoop.Aldegonde zou een nichtje van Eefje Wentelteefje kunnen zijn. Beide dames hebben wat moeite met de grote boze buitenwereld om hen heen. Aldegonde is getuige van een overval waarbij de bankrovers maskers van Bert en Ernie dragen. Het kind is helemaal gelukkig en stapt in de auto waarbij de chauffeur een masker draagt van het Koekiemonster. Op de kade naast Ernie meldt ze bij de term "getuigen liquideren", dat de personages op tv nooit van die moeilijke woorden gebruiken. Herr Seele heeft een toepasselijke uitleiding geschreven bij dit album. Zoals Seele schrijft "Prima strip, uitzonderlijk ook de kalligrafie". Een afwisselend album vol hilarische, vreemde, plastische, gore grappen en leuke vondsten.

Karin van Wylick

Pieter de Poortere
over zijn vlaamse roots

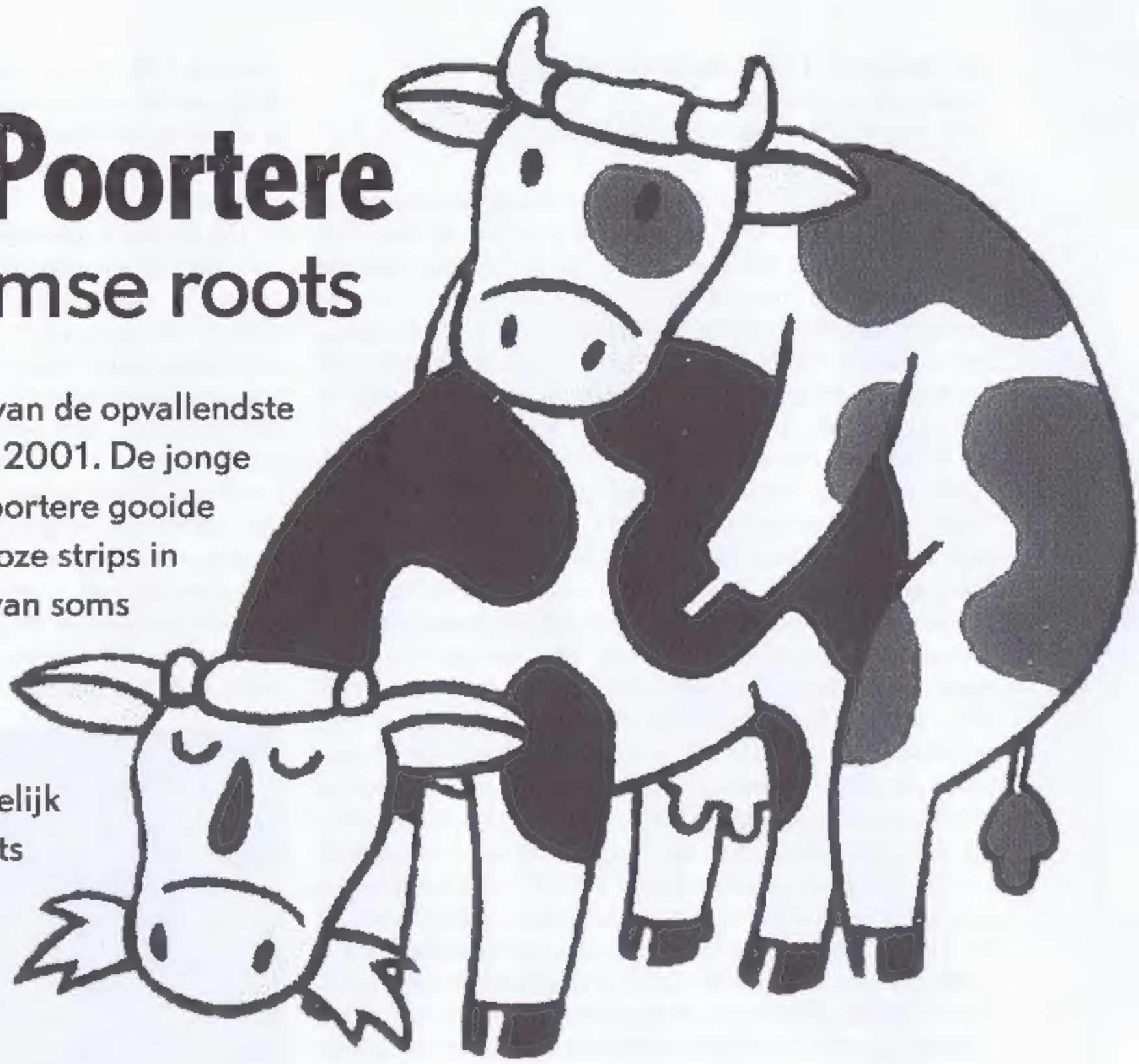

Boerke was een van de opvallendste debuutalbums van 2001. De jonge Vlaming Pieter de Poortere gooide hoge ogen met de tekstloze strips in dit boek. De combinatie van soms harde grappen met een onschuldige, Dick Bruna-achtige teken-stijl vormt een duidelijk eigen handschrift. Iets waar veel striptekenaars van zijn leeftijd -De Poortere is 25- nog naar op zoek zijn.

"Ik ben opgegroeid in een landelijke gemeente. Veel van mijn vrienden waren boer. Als kind werd ik regelmatig door koeien achterna gezeten. Ik sta als het ware met m'n wortels in de Vlaamse klei. Ik teken wat ik ken, de wereld van *Boerke* me lief."

Pieter de Poortere -inmiddels woonachtig in Gent- verloochent zijn Vlaamse wortels niet. In zijn werk grijpt hij terug op de invloeden uit zijn jeugd. Zoals de schilderijen van Constant Permeke en Gustaaf van de Woestijne die hij als kind op de koektrommels van zijn grootmoeder zag staan. „Mijn huidige tekenstijl hanteer ik pas sinds mijn afstuderen aan de kunstacademie Sint Lucas, waar ik les kreeg van Ferry en Ever Meulen. Tijdens mijn studie heb ik veel tijd gehad om met mijn stijl te experimenteren en daar is dit uit gegroeid. Ik heb me laten beïnvloeden door Permeke en Van de Woestijne, Vlaamse schilders uit het eind van de negentiende eeuw die de werkende mens op het land verheerlijkten. Zij verlangden in hun werk terug naar het platteland, weg van de vervuilende industrie. Die sfeer sprak me aan: het principe van een boertje dat de wereld niet aan kan en voortdurend belaagd wordt door de boze buitenwereld. Zo is uiteindelijk *Boerke* ontstaan."

Het idee om tekstloze strips te gaan maken, is ook opgeborreld tijdens de jaren op Sint Lucas. „Chris Ware was daar een ware hype onder mijn medestudenten. Onder invloed van zijn strips ben ik ook tekstloos gaan werken. En niet alleen in mijn tekst schrap ik, ook in mijn tekeningen laat ik weg wat niet nodig is. Enigszins uit luiheid misschien, maar toch vooral uit esthetisch oogpunt. Ik ben op zoek naar de meest simpele manier van weergeven."

Hoewel Chris Ware een inspiratiebron was, zou De Poortere niet 'zo strak' als hij willen tekenen. „Dan voel ik toch meer voor de ronde vormen van de oude Disney-tekenfilms, de *Mickey Mouse* van voor de tijd dat Disney gelikte, avondvullende tekenfilms begon te maken. Maar vooral ook voor de stijl van de oude *Nero's* en *Suske en Wiske's*. Ook de typisch Vlaamse sfeer die die albums uitstralen, spreekt me zeer aan. Ik pik wel eens stijlelementen van Vandersteen, of maak voor de grap eens een typische Nero-neus. Op zich zijn de tekeningen van Sleen en Vandersteen niet mooi, maar ze hebben iets amateuristisch wat ze sympathiek en levendig maakt."

Drie jaar geleden kwam De Poortere via Ever Meulen aan een baantje bij het Vlaamse weekblad *Humo*. Een blauwe maandag werkte hij er als lay-outer, maar gezien zijn naar eigen zeggen 'beroerde kijk op lay-out' verloor hij die baan al snel. Wel mocht hij er zijn strips blijven inleveren. „In totaal hebben er maar zo'n tien afleveringen van *Boerke* ingestaan. De impact van *Humo* is in Vlaanderen echter zo groot, dat het figuurtje ondanks dat kleine aantal keren bij veel mensen bekend is. Dat is in mijn geval een nadeel gebleken. Nadat *Humo* ermee stopte, wilden andere tijdschriften het niet publiceren

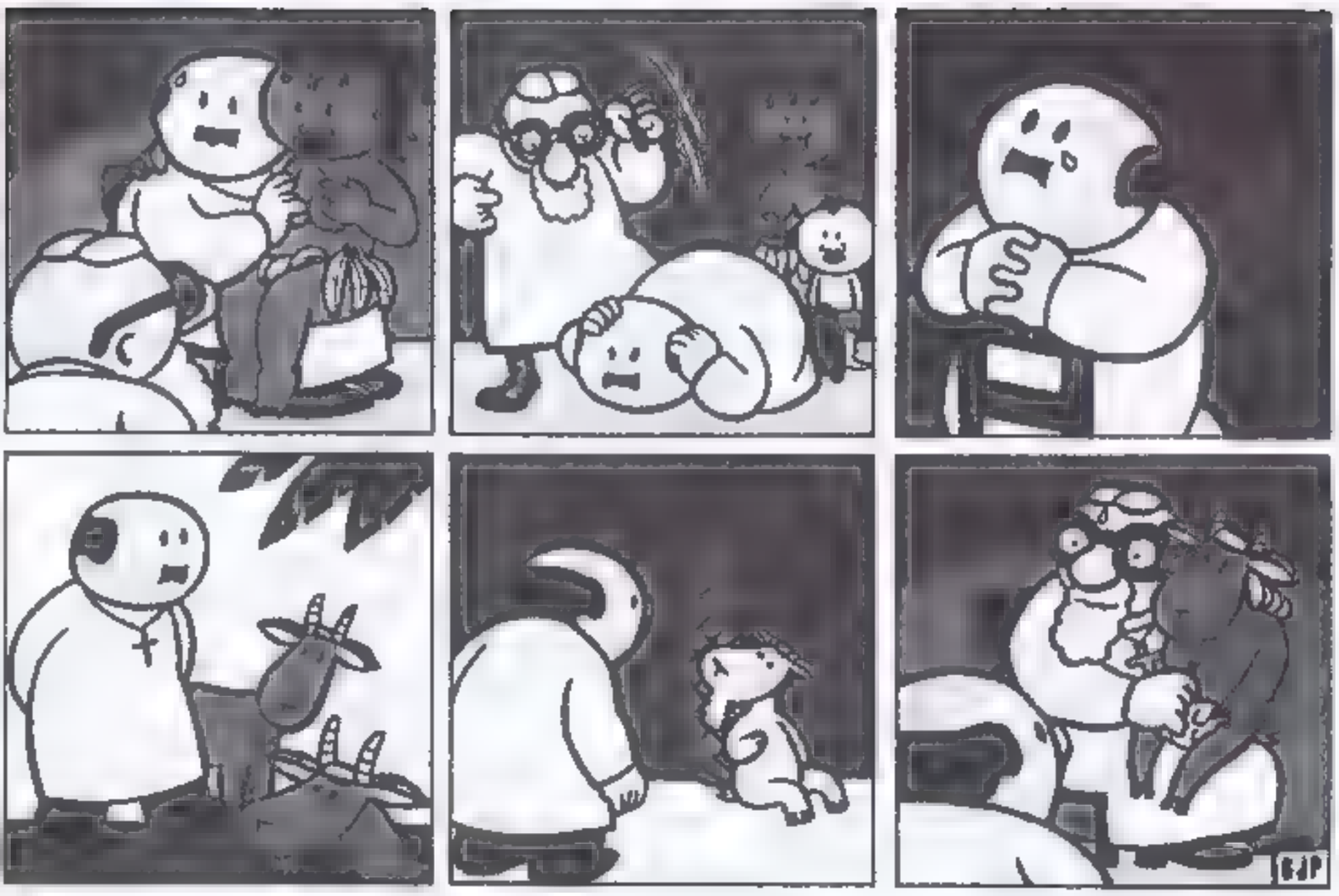

omdat het al te bekend was uit *Humo*. Wel staat het sinds kort in het Nederlandse *Zone 5300*."

Naast *Boerke*, maakte hij ook nog wat strips met tekst voor *Humo: De zichtbare man* en *Superboer*. „Maar bij *Humo* is het zo'n beetje stil gevallen. Ik verdien mijn brood als illustrator en maak kleinere stripjes met titels als *Cowboy Piet*, *Ridder Rudy* en *Jaak van de zaak* als vulling voor allerlei blaadjes. Daarnaast ontwerp ik de decors van een toneelstuk, waarin de geschiedenis van een man wordt verteld aan de hand van dia's: een soort strip met tekst en muziek. Met al mijn kleine opdrachtjes erbij, kan ik het hoofd boven water houden. Maar *Boerke* is wat ik maak als ik de vrije hand heb en er genoeg tijd over is naast mijn commerciële opdrachten. Ik wil er dan ook absoluut mee doorgaan."

Hoewel de stripmaker tevreden is over zijn eerste album, wil hij voor het volgende deel van *Boerke* toch een iets andere koers varen. „De sfeer van dit eerste boek ademt in alles het Vlaamse platteland. Alles is ernaar gestileerd; zijn huisje met tegeltjes, zijn drie koeien. Zelfs het karakter van Boerke: hij denkt eng, zegt niets, is nors, typische karaktereigenschappen van de Vlaamse keuterboer. Dat is op zich allemaal wel leuk, maar ook de onderwerpen die ik in de verhalen behandel zijn erg Vlaams, zoals de hormonenmaffia. Slechts één verhaal heeft een duidelijk niet-Vlaams onderwerp: de ondergang van de onderzeeër Koersk. Ik wil niet dat het tweede deel van *Boerke* een kopie wordt van het eerste. Ik wil daarom meer van die Koersk-achtige verhaaltjes maken, zonder echter de Vlaamse sfeerinvloeden kwijt te raken."

Een van die nieuwe grappen gaat over de aanslag op de WTC-torens in New York: Boerke pleegt zelfmoord door van een gebouw naast het WTC te springen vlak voordat het eerste vliegtuig zich daarin boort. Terwijl iedereen beneden in de straten zich bekommert om de slachtoffers van de aanslag, heeft niemand aandacht voor zijn wanhoopsdaad. Het is een van die typische *Boerke*-grappen, die vaak draaien om de eenzaamheid van de hoofdpersoon.

„Hetzelfde geldt voor mijn andere hoofdpersoon Hoerke, die eigenlijk gewoon de zelfde figuur is als Boerke maar dan in een andere situatie geplaatst. Ik teken nu eenmaal graag stil leed. Ik hou er niet van actiescènes neer te zetten. Liever leef ik me uit op een plaatje waarin Boerke in zijn eentje op een wip zit. Vraag me niet waar die drang vandaan komt. Ik ben geen eenzaam figuur of zo, ik heb een vaste relatie. Maar dit komt er altijd uit als ik boven een leeg vel papier zit. Ik kan het niet uitleggen, ik vind het gewoon plezant. De vaak schrijnende grappen staan doelbewust in contrast met de kinderlijke, ronde tekenstijl. Hierdoor worden de grappen net iets minder hard Want hoewel ik van harde humor houd, wil ik nooit direct op de man spelen. Dat is waarschijnlijk ook typisch Vlaams." ***Hans van Soest***

Alle illustraties zijn afkomstig uit het album Boerke

Jason wil de noordelijke kou ontlopen

De Noor John Arne Saeteröy signeerde zijn strips aanvankelijk met zijn initialen. Tegenwoordig is hij beter bekend onder de artiestennaam die daaruit is voortgekomen: Jason. Een selecte groep liefhebbers kent hem van zijn eigen tijdschrift Mjaumjau, zijn bijdrage aan Comix 2000 of van de boeken Schhh! en het bij Fantagraphics verschenen Hey, wait (als Attends ook in het Frans bij Atrabile). Als het aan Jason zelf ligt, komt er echter snel een einde aan die 'selectheid' van zijn lezerspubliek.

Enkele jaren geleden verliet hij zijn vaderland op zoek naar het grote succes. De omzwervingen van de inmiddels 36-jarige Jason hebben hem in Luik gebracht. Hij woont hier tijdelijk. „Hiervoor zat ik in Lyon, waar ik een cursus Frans volgde. Daarna wilde ik naar Brussel of Parijs om me te vestigen. Dat is nu even Luik geworden. Ik wil me permanent in een Franssprekend land vestigen. Dit zowel om de taal te oefenen als om mijn carrière als stripmaker op weg te helpen. Wat dat betreft ben ik Noorwegen min of meer ontvlucht."

Met zijn omzwervingen in het francofone gedeelte van Europa hoopt Jason een Franse uitgever te vinden die met hem in zee wil om een serie op te zetten. „In Noorwegen is het praktisch onmogelijk om van strips te leven. Er is alleen de mogelijkheid om korte gags te tekenen voor kranten of tijdschriften. Een traditie voor langere verhalen of albums is er echter niet. Voor mijn werk is er meer markt in Frankrijk en België, hoop ik."

Jasons grote droom is een goedlopende serie en tijd genoeg om daarnaast nog wat alternatievere strips te maken voor een kleiner publiek. Zijn grote voorbeeld daarbij is Trondheim, die naast het populaire *Lapinot* (ooit als *Kobijn* verschenen in de *SjoSji)* nog de nodige 'kleinere' strips maakt. Maar een dergelijk toekomstperspectief is nog ver weg voor de ambitieuze Noor. Hij heeft alleen nog maar een idee voor een serie ("Een kinderverhaal à la *I never liked you* van Chester Brown.") en nog geen uitgever of scenarist. „Want een scenarist heb ik wel nodig. Ik ben helemaal geen schrijver."

Een opvallende uitspraak voor de maker van *Hey, wait*, een prachtige strip over een man die zich zijn hele leven de dood van een jeugdvriend blijft verwijten. „Ik heb dat boek dan ook niet op basis van een scenario gemaakt. Net als

bij al mijn verhalen begin ik gewoon met tekenen en daar ontwikkelt zich dan een verhaal uit. In het geval van *Hey, wait,* had ik eerst allerlei pagina's die ik later in de huidige volgorde heb gelegd."

Totdat hij de mogelijkheid krijgt zijn droom te verwezenlijken, probeert Jason zich in de kijker te tekenen met zijn eigen tijdschrift *Mjaumjau*. De Noor begon al op vijftienjarige leeftijd met publiceren. Eerst verkocht hij wat cartoons aan een stripblad. „Ik kreeg er geld voor en dat stimuleerde me om door te gaan. Was dat niet gebeurd, dan had ik nu een 'echte baan' gehad. Tijdens mijn studie kocht ik veel strips. Er is weinig vertaald in het Noors, maar wel in het Deens wat er veel op lijkt. Zo leerde ik het werk van Pratt, Hermann, Comès, Bilal en Moebius kennen. Al die volwassenenstrips fascineerden me."

Nadat het blad waarvoor hij tekende op de fles ging, leek Jasons stripcarrière al vroeg ten einde. „Ik heb jaren niets meer getekend. Pas later, op de kunstacademie in Oslo, heb ik het tekenen van strips weer opgepakt. In 1995, een jaar na mijn afstuderen, resulteerde dat in een realistisch getekend album dat in het Zweeds is verschenen. Ik vond het vreselijk om te maken. Die realistische stijl lag me eigenlijk helemaal niet. Het duurde een eeuwigheid voordat ik die 48 pagina's af had. Ik ben toen met *Mjaumjau* begonnen om een nieuwe stijl te zoeken. Daarin is mijn huidige stijl met dieren als hoofdpersonen geboren. Dat is mijn handelsmerk geworden en alleen die hanteer ik nog."

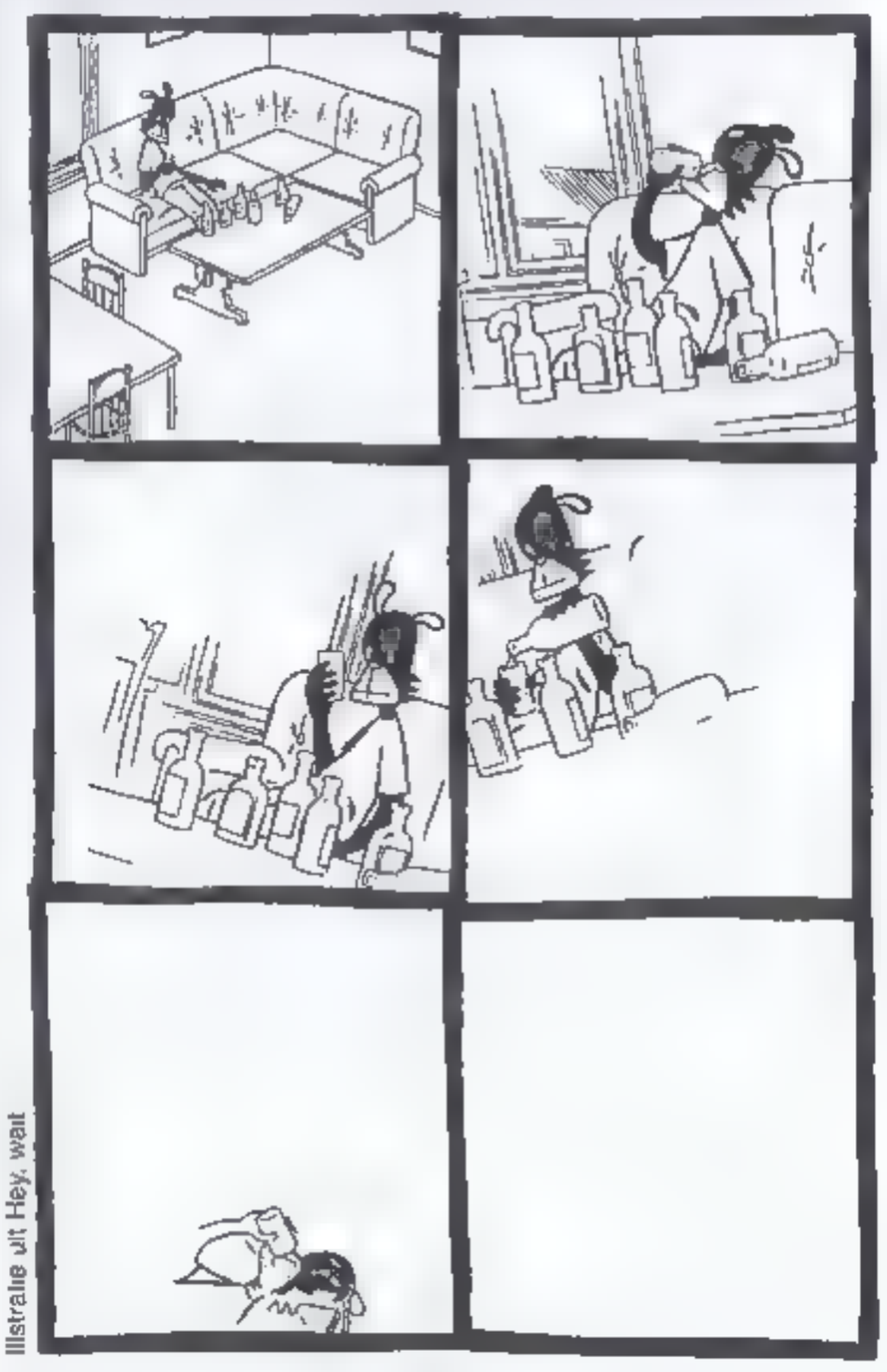

Illustratie uit Hey, wait

Tex Avery was een belangrijke inspiratiebron voor Jason. „Zijn Wolf blijft fantastisch! Later heb ik het werk van Trondheim ontdekt. Ik was er meteen helemaal weg van. Hij kan veel met zijn ogenschijnlijke simpel getekende dieren. Dat heeft uiteindelijk de doorslag gegeven om met deze stijl door te gaan. Tot slot heeft ook Jim Woodring veel invloed op mijn ontwikkeling gehad. Van hem heb ik geleerd dat je zonder dialoog in je strip een mysterie kunt creëren dat niet met woorden is op te roepen. De lezer krijgt meer vrijheid. Het heeft bovendien het bijkomende voordeel dat je er het taalprobleem mee omzeilt bij het distribueren van je werk in het buitenland."

Het eerste nummer van *Mjaumjau* verscheen in 1997, nadat Jason in Kopenhagen was neergestreken. Hij had Noorwegen achter zich gelaten, nadat hij definitief had besloten dat er geen toekomst voor hem was in de Noorse kou. „Noorwegen heeft maar vier miljoen inwoners. Om een eigen blad draaiende te houden, moet je er al snel duizend kunnen afzetten Daarvoor leek de Deense markt me beter geschikt."

Maar al snel bleek ook Denemarken niet groot genoeg. „Ik moest een nieuwe markt aanboren en een uitgever zien te vinden die het in mijn werk zag zitten. Ik ging daarom naar de beurs in Angoulême om mijn werk te pluggen. Daar ben ik uitgeverij Atrabile tegen het lijf gelopen die *Mjaujau* deel drie en vier wilde bundelen tot *Attends,* wat Fantagraphics later ook heeft gedaan."

Het blad verschijnt nog steeds onregelmatig. Deel twaalf moet rond deze tijd in de winkels liggen. „Net als Jim Woodring ben ik in *Mjaumjau* tekstloze strips gaan maken. Ik merkte dat ik zo prettiger kon werken. Zo zijn er zes delen verschenen. Omdat ik mezelf niet wilde blijven herhalen, werk ik inmiddels weer met tekst. Omdat ik echter niet genoeg goede ideeën meer had, koos ik ervoor een bestaande triller te verstrippen. Dat zijn deel elf en twaalf geworden."

De strips van Jason zijn vaak grappig, maar hebben altijd een sentimentele ondertoon. „Ik denk dat dat komt, doordat ik een sentimenteel persoon ben. Strips weerspiegelen vaak het karakter van de maker. Ik ben bijvoorbeeld dol op droevige einden. Het geeft een verhaal meer gewicht. Verhalen die vrolijk aflopen, vergeet je sneller. Maar ik werk er niet bewust naartoe, wat dat betreft improviseer ik er echt op los bij het tekenen van een verhaal."

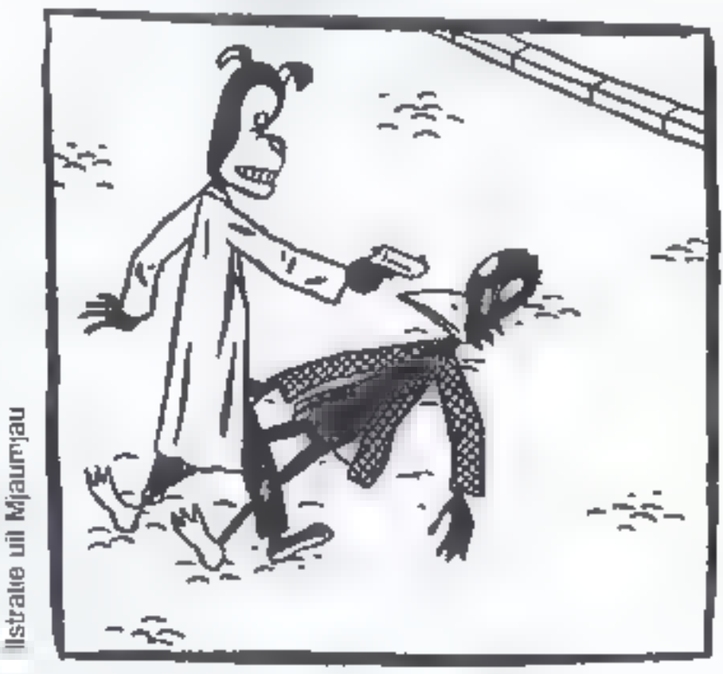

Illustratie uit Mjaumjau

Bij zijn omzwervingen leeft Jason van zijn spaargeld en een klein beetje subsidie dat hij krijgt van de Noorse regering voor *Mjaumjau*. „Ik weet niet hoe lang ik dit nog volhoud", verzucht de late dertiger. „Wat dat betreft is die scenarist vrij dringend nodig om commercieel interessanter werk te kunnen maken. Maar ik wil hoe dan ook wel door blijven gaan met mijn eigen blaadje. Tenslotte moet ik mijn persoonlijke dingetjes toch ergens kwijt. En mijn cartoon-achtige stijl wil ik ook handhaven. Die concessies wil ik in ieder geval niet doen."

Hans van Soest

Prikbord

Volgens sommigen loopt de stamboom van Batman terug tot de figuur Zorro, die het onrecht ook gemaskerd vanuit een grot te lijf ging. Zover terug gaat de cultuurwetenschapper **Will Brooker** niet in zijn studie **Batman unmasked. Analyzing a cultural icon** (Continuum; $ 19.95; ISBN 0-8264-1343-9). Wel analyseert de Engelsman in zijn boek de zeer uiteenlopende betekenissen die de gevleermuisde miljardair in de decennia na zijn eerste optreden in *Detective comics* van mei 1939 heeft gekregen. Aardig is dat hij daarbij ook de publieke reacties op zijn eigen onderzoek meeneemt. Zo kopte de Engelse tabloid *Mirror* tongue in cheek. 'Will Brooker is about to become the first man in the world with a degree – in Batman'. Een amusant terzijde over de kennelijk nog steeds ongemakkelijke relatie tussen wetenschap en populaire cultuur. ***TD***

Het **Groningse stripmuseum** in oprichting krijgt van de Europese Unie een subsidie van een kleine 2 miljoen euro. Volgens de organisatie is daarmee nu echt het laatste gat in de begroting gedicht om het museum van de grond te krijgen. Eerder trokken ook de gemeente en de provincie Groningen geld uit voor het plan.
De initiatiefnemers kondigen aan dat de deuren in september opengaan. Wij durven het na al die jaren dat er werd beweerd dat de begroting nu echt bijna rond was bijna niet meer te geloven, maar doen het zo langzamerhand wel een beetje. Groningen zou dan na Brussel, Angoulême en Bazel de vierde Europese stad zijn met een stripmuseum. ***HvS***

Waar halen stripmakers zoal hun inspiratie vandaan? In de bundel **Spark generators** geeft een dertigtal Amerikaanse tekenaars (onder wie Jeff Smith, Scott Morse, Trina Robbins en Donna Barr) zelf antwoord op deze vraag. Bijzonder is dat zij dat doen in stripvorm. Een origineel idee, dat nog aardiger wordt als je bedenkt dat de opbrengsten van het boek gaan naar het Cartoon art museum in San Francisco. *Spark generators*, Slave Labor Graphics, $ 13.95. ***TD***

De Nederlandse Vlaming of Vlaamse Nederlander **Steven de Rie** wil maar niet stil zitten. Steven de Rie kreeg vooral bekendheid door de comics-reeks *De Stille Getuige* die enige jaren geleden werd uitgegeven door

Het Stripschap. De stripmaker en inkter van de *Urbanus*-strips stuurde ons het laatste deel van zijn reeks *Doodlopende straten*, een mooie maar onbegrijpelijke strip in de fraaie barokke vormgeving waar De Rie patent op heeft. In een begeleidend schrijven vertelt de nijvere stripmaker dat op termijn zijn strookstrip *Gazetmadam* weer herdrukt zal worden en dat is aangenaam nieuws. Al dit moois wordt verspreid door Het Raadsel, dus moet bij de stripboer te vinden zijn. ***JN***

Het bekende stripfiguurtje **Pol** is nu definitief wees geworden. Nadat zijn geestelijke vader Vilhelm Hansen al in 1992 stierf, heeft nu ook zijn geestelijke moeder **Carla Hansen** de geest gegeven. Op 6 december jongstleden overleed ze. Ze is 95 jaar geworden.
Het echtpaar Hansen bedacht het beertje met de rode broek, blauwe muts en eeuwige trek in pannekoeken in 1951. Het werd een van de succesvolste kinderstrips ter wereld, die als *Pol, Pol en zijn vriendjes* of *Pol, Pel en Pingo* in het Nederlands is verschenen. De serie is in 25 landen uitgegeven en er is ook een tekenfilmserie van gemaakt. ***HvS***

De stripwinkels beginnen ongemerkt en in toenemende mate een leemte in het uitgeversfront te vullen. Wonderland in Hasselt meldt trots de uitgave van **Skidzo en Djude**, het debuutalbum van David Vandecan. De ondertitel luidt: *Wat gebeurt er als je moest verliefd worden op een marsmannetje?* En dat dekt de lading adequaat genoeg De tekenstijl is primitief op een aantrekkelijke manier. ***JN***

Al eerder staken wij in dit blad de loftrompet over de Vlaamse virtuoos **Maarten Vande Wiele.** Het waarom blijkt behalve uit het jongste deel van de *Incognito*-reeks dat door zijn hand werd gevuld (*Best Girls Forever*, voor 5,21 euro te bestelen via giro 6193908 t.n.v. Robin Schouten, Zaandam),

Onomatopeia : Honka

RayMan

ook uit zijn nieuwste smallpress-project *Screamqueens from the grave*
Samen met collega Sebastiaan van Doninck leeft Maarten zich wederom uit in verhaaltjes over dames die het moeten ontgelden. Te koop in de beter gesorteerde striphandel voor vier euro. Meer info: maarten_bgf@hotmail.com. ***HvS***

Sigmund komt in beweging. De sarcastische psychiater die voor velen nog de enige reden is waarom ze de *Volkskrant* lezen, verlegt zijn terreur naar een groter publiek. Maker Peter de Wit is bezig met een serie korte tekenfilms. Hij zal zich zelf alleen met de scenario's bemoeien, het tekenen laat hij over aan studio Comic House. Dit voorjaar zijn de eerste uitzendingen te bewonderen op Nederland 1. Het liefst wil De Wit dat de filmpjes dagelijks worden uitgezonden, zodat hij snel kan inspelen op de actualiteit.
Overigens is *Sigmund* niet de enige Nederlandse strip die dit voorjaar een overstap maakt naar de televisie. Ook *Jan, Jans en de kinderen* moet straks te zien zijn op Nederland 1. Weliswaar niet als tekenfilmserie, maar als onvervalste sitcom met acteurs. ***HvS***

Of alles over *Kuifje* zo langzamerhand niet geschreven is? Niet dus, vond de Brit **Michael Farr**. Welgemoed zocht hij mappen vol documentatiefoto's bij elkaar die bij de studio Hergé op tafel lagen. Per titel uit de *Kuifje*-reeks ploos hij de achtergronden tot in detail uit. Het resultaat heet **Tintin. The complete companion** (Ed. Moulinsart; € 32,25; ISBN 2-930284-76-5) en zal de liefhebbers – tintinologen in jargon – ongetwijfeld menig aangenaam Aha-erlebnis opleveren. ***TD***

In een vorige *ZozoLala* meldden we de oprichting van de Bulletje & Boonestaak club. De oprichters gaan enthousiast van start, want het eerste nummer van **Bulletje en Boonestaak bulletin** was al in december vorig jaar een feit. Het bulletin neuzelt knus over allerlei B&B-bijzonderheden en zo hoort het ook. Het geeft ons mooi de gelegenheid een verzuim in de vorige vermelding goed te maken. Het contactadres van de club is: Sumatrakade 677, 1019 PT in Amsterdam. ***JN***

Marten Toonder wordt door de gemeente Rotterdam gefêteerd met een **monument** voor zijn Bommel-strips. Op 2 mei wordt het onthuld ter gelegenheid van zijn negentigste verjaardag. Toonder werd in de Maasstad geboren in 1912 en woonde er zijn hele jeugd.
Het monument is ontworpen door vier jonge Rotterdamse kunstenaars, waaronder Luuk Bode (zie *ZozoLala 118).* Op het groots aangepakte monument komen de hoofden van diverse figuren uit de *Bommel*-strip te staan. Van de heer van stand zelf wordt alleen het patroon van zijn jas afgebeeld. Het beeld wordt geplaatst schuin tegenover de openbare bibliotheek waar ter gelegenheid van de gebeurtenis ook een tentoonstelling zal worden ingericht. ***HvS***

Hij zat er wat eenzaam bij op de stripbeurs in Turnhout, maar zo is het leven van een Friese stripmaker nu eenmaal. **Jan Grouwstra** zet echter gewoon door. De laatste tijd was zijn werk al te zien in *Zone 5300* en sinds kort heeft hij in eigen beheer ook weer een boekuitgave om mee te pronken. **Thom Oppewal** is een bundeling van losse verhalen over de gelijknamige hoofdpersoon. Opvallend daarbij is dat het tekenwerk gebundeld aantrekkelijker oogt dan in losse verhalen. Grouwstra

gokt op verspreiding door Het Raadsel, maar zal voorlopig wel afhankelijk zijn van de verzendservice van *Zone 5300.* ***JN***

Chris Ware heeft met zijn *Jimmy Corrigan: The Smartest Kid on Earth* de Guardian First Book Award 2001 gewonnen. Het is de eerste keer dat een strip een belangrijke Britse literatuurprijs wint. Maar liefst 10.000 Engelse pond mag Ware op zijn bankrekening bijschrijven.
In vergelijking daarmee komt **Bert van der Meij** er wat bekaaid vanaf. Hij won 10 000 gulden (4500 euro) met de Rabobank Cultuurprijs 2001 voor het meest originele stripverhaal over de stad Leiden. Zijn verhaal zal binnenkort in album verschijnen. ***HvS***

Het is tegenwoordig vrij gebruikelijk dat stripseries een spin-off krijgen die zich in de jeugd van de hoofdpersoon afspeelt. Na *Kids van Troy* en *De kleine Robbe* wordt de lezer binnenkort ook vergast op **Klein Suske en Wiske.** In deze nieuwe serie zijn Suske en Wiske ongeveer vier à vijf jaar oud, hetgeen kennelijk aantrekkelijk is voor de jongere lezers. De 'gebruikelijke' Suske en Wiske zijn

DE BEST VERKOCHTE STRIPS VAN DE MAANDEN NOVEMBER & DECEMBER 2001

SERIES

1	**Storm 22: De Armageddonreiziger**	*Gerechtigheid. Met "Na de Incal" scoort Oog en Blik eindelijk weer een kasucces waarop het kwalsteitsfonds recht heeft.*
2	**Thorgal 26: Het koninkrijk onder het zand**	
3	**Soda 11: Gebeden en ballistiek**	
4	**Suske en Wiske 272: De blote Belg**	
5	**De kleine Robbe 10: Dat begrijp je later wel**	
6	**Na de Incal 1: De nieuwe droom**	
7	**Rode Ridder 187**	
8	**Fokke en Sukke: Het afzien van 2001**	
9	**Michel Vaillant 64: Operatie Mirage**	
10	**Sigmund: Achtste sessie**	

OVERIG *)

Jaguar 1 (Bosschaert/Dufaux)	1
Het alfabet der Ruïnes (David B.)	2
De kousenband (Diverse Standaard-tekenaars)	3

De Zet-Lijst komt tot stand dankzij de volgende winkels: Balloon Express, Het Besloten Land, De Boekenhaute, Eppo, Franka, Gilles de Geus, Gobelijn, Het land van langvergeten, Lambiek, Leidse Stripshop, Mieke's Striptiek, Paard van Troje.
Ook het commentaar is afkomstig van de deelnemende winkeliers.
*) De lijst "overig" bevat one-shots, tweeluiken en trilogieën

volgens Diane Devriendt, hoofd Jeugd & Strips bij Standaard Uitgeverij, ongeveer elf jaar. Vreemd genoeg is Suske in enkele van de 'gebruikelijke' verhalen wel bevoegd om auto te rijden. De eerste *Klein Suske en Wiske* staat gepland voor september 2002. De serie zal getekend worden door Jeff Broeckx (*Bessy, Waterland*) en geschreven door Marc Legendre (*Biebel*). Je vraagt je wel af: wat brengt de toekomst? Misschien dat Standaard straks de toenemende vergrijzing exploiteert door een seniorenvariant van Suske en Wiske te introduceren? ***BS***

Na veel gedoe rond beloofde subsidie had het stripblad ***Beeldstorm*** dan eindelijk het geld binnen, maar vervolgens had de redactie er geen zin meer in. *Beeldstorm* was de Belgische evenknie van *Zone 5300*.

Gedurende drie jaar lang slaagde de redactie erin een blad uit te brengen van constant hoog niveau voor een bijzonder betaalbare prijs. Hoofdredacteur Edmond 'Mong' Cocquyt is ook niet blij met het heengaan van het tijdschrift, maar er zat volgens hem niets anders op. "Telkens weer zorgen dat alle tekenaars de deadline halen, de lay-out verzorgen en verder alle rompslomp werd ons te veel. De 'drive' was verdwenen om er zoveel tijd in te steken", zo vertelde hij tijdens de Stripgidsdagen in Turnhout. Daar was de redactie voor het laatst aanwezig en konden bezoekers het **condoleanceregister** tekenen. De makers zullen zich ook in de toekomst met het medium strips bezig houden, maar niet meer in een eigen blad. Bijzonder jammer, want *Beeldstorm* was met haar absurde toon een uniek blad dat de lezers regelmatig in verwarring wist te brengen. Zo schreven zij stripgeschiedenis door in haar zevende editie bewust een paar pagina's wit te laten na de aankondiging: "De volgende pagina's zullen wit zijn omdat het sneeuwt". ***GZ***

Wie na het lezen van ons vorige Prikbord toch nog nieuwsgierig is wie de **Prijs De Leeuw 2001** heeft gewonnen: Marjane Satrapi met haar autobiografische strip **Persepolis.** Eerder won de Iraanse tekenares ook al in Angoulême een prijs voor het

eerste deel van deze serie. Er gaat inderdaad weer een hoop moois verloren aan het Nederlandse taalgebied, maar wie het Frans machtig is: *Persepolis* (inmiddels twee delen verschenen) wordt uitgegeven door L'Association en kan gewoon worden geïmporteerd. ***HvS***

Erika Raven wenst ons een gelukkig nieuwjaar en prompt zijn we als was in haar handen. Slim maakt ze van de gelegenheid gebruik om ons te attenderen op het feit dat ze nog wel degelijk aan de stripweg timmert. Wie benieuwd is naar hoe dat er dan uit ziet, kan heel eigentijds terecht op de onvermijdelijke huispagina van Erika: www.studioraven.com ***JN***

Nooit Geweten

Ragebol – De beeldhouwers van het licht

Dit voorjaar zou de verfilming van Alan Moore's *From Hell* in de Nederlandse bioscopen te zien moeten zijn. In deze monumentale strip over Jack the Ripper speelt de vrijmetselarij een belangrijke rol.

De eerste loge van de vrijmetselaars werd in 1717 in Londen opgericht. In die tijd wemelde het in die stad van de genootschappen en sektes. De Engelse samenleving was zowel op politiek als op religieus vlak in beroering. Een aantal geleerde heren van de Royal Society bedachten de vrijmetselarij uit behoefte aan een soort morele herbewapening. De mensheid moest beschaving, tolerantie en fatsoen worden bijgebracht. De leden van deze loge, waarin over wetenschap en politiek werd gedebatteerd, maten zich al snel een eigen cultus aan inclusief een eigen (verzonnen) geschiedenis. Zo verzon men op zoek naar meer status, dat de vrijmetselarij haar oorsprong vond in mystieke genootschappen uit het oude Egypte, de Tempeliers en het middeleeuwse gilde van kathedralenbouwers.

Vrijmetselaars beschouwen het leven en de samenleving als het voltooien van een bouwwerk. De mens zelf is een ruwe steen die zichzelf moet bewerken tot een kubieke steen die past in een bouwwerk van andere 'levende' stenen (in vrijmetselaars-jargon de 'onzichtbare tempel van Salomo'). Vandaar de symbolen van de beweging: de troffel, de passer en de winkelhaak. De mens moet voortdurend bouwen aan een hoger bewustzijn. Dit brengt de mensheid als geheel op een hoger plan.

Ruim voor Alan Moore dit deed, verwerkten Frank en Bom het gegeven in een stripverhaal: het tweede deel van de serie *Ragebol, De Beeldhouwers van het licht*. Gefascineerd als ze waren door de grote middeleeuwse kathedralen, speelt lichtinval een belangrijk onderdeel in de rituelen van de vrijmetselaars. Ten tijde van de Franse Revolutie vielen, net zoals in het boek, veel leden van de adel (waaruit de vrijmetselarij destijds voornamelijk was opgebouwd) ten prooi aan brute lynchpartijen. Vlak voor hun dood laten enkele 'verlichte personen' een boodschap achter voor het nageslacht, die Ragebol zo'n tweehonderd jaar later zal vinden. In die boodschap roepen ze de mensheid op een brug te slaan van het aardse naar het hogere. Alleen via beschaving, tolerantie en fatsoen is men tot prachtige dingen in staat, zoals 'beeldhouwen met licht'. Ragebol twijfelt of hij de boodschap wel echt begrepen heeft. Een beetje zweverig is het ook wel. Dan is *From Hell* toch heel wat minder 'New Age'. ***Hans van Soest***

Ook nutteloze kennis? Stuur tips voor deze rubriek naar: zozolala@antenna.nl

Agenda

Nog **tot 7 februari** toont het **Fonds voor beeldende kunsten, vormgeving en bouwkunst** (BKVB) een overzicht van het werk van de stripmakers die het in 2001 heeft ondersteund. Te zien is werk van o a. Guido van Driel, Peter Pontiac en Barbara Stok. Fonds BKVB, Brouwersgracht 276, Amsterdam, www.fondsbkvb.nl.

Tot 3 maart in het BCB: de expositie **De kunst van Alex Raymond**, met vele originelen van de maker van o.a. *Flash Gordon*. Belgisch Centrum voor het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel.

Vrijdagavond **8 februari** opent om 17.30 de expositie **Kiekeboe zilver** in de Arenbergschouwburg te Antwerpen. **Tot en met 28 maart** kunnen de vele liefhebbers van de Vlaamse volksstrip er terecht voor een kijkje achter de schermen van vijfentwintig jaar *Kiekeboe*. Er zijn geen vaste openingstijden van de schouwburg, dus het is handig om van tevoren even te bellen met: 03 – 202 46 11. Arenbergschouwburg, Arenbergstraat 28, Antwerpen

Op **14 februari** kunnen geïnteresseerden deelnemen aan een **studiedag** over de stripcultuur in België. Van 11 tot 18 uur wordt op de achtste verdieping van het Erasmushuis (Blijde Inkomststraat 21) te Leuven ondermeer het cultuurbeleid van de Vlaamse overheid geëvalueerd. Sprekers zijn vertegenwoordigers van het Vlaams Fonds voor de Letteren die de beloftes van de Vlaamse minister van Cultuur komen toelichten, mensen van de stripopleiding Sint Lukas, uitgevers en journalisten. De entree is gratis

Op zondag **17 februari** kunnen verzamelaars terecht in **Peisegem** (Merchtem) voor de 3de lokale stripbeurs aldaar. In het pand van de gemeentelijke tuinbouwschool aan de Molenbaan 54 zijn onder andere Ken Broeders, Eric de Rop, Ruben de Kievith en Jan Bosschaert aanwezig om de verkoop van hun boeken te stimuleren met een tekeningetje.

Op **23 februari** ruikt het in het Stedelijk museum Amsterdam naar onzin, want dan opent een expositie van het werk van **Kamagurka en Herr Seele.** Te zien **tot 12 mei**. Meer info:www.stedelijk.nl

Op **23 en 24 februari** wordt de vierde Grote Stripbeurs van de Randstad gehouden. Geïnteresseerden en verzamelaars kunnen terecht in de Darlingmarkt te **Rijswijk.** Daar wachten hen veertig tekenaars (zo belooft de organisatie), waaronder Willy Linthout van *Urbanus*. Op beide dagen ontvangen de eerste vijfhonderd bezoekers een striptas. De toegang is 3,50 euro. De deuren zijn geopend van 10 tot 18 uur.

Op **zondag 3 maart** wordt van 12.00 tot 17.00 uur de 16e Leidse stripdag gehouden in de openbare bibliotheek van **Leiden** (Nieuwstraat 4). Naast het traditionele Leidse Peipie (ditmaal met een etiket van de hand van Ferry) kan de bezoeker zijn hart ophalen aan een tentoonstelling over het werk van Martin Lodewijk en de gebruikelijke beurs.

Zaterdag **16 maart** biedt de Broerenkerk, in het hartje van Zwolle, plaats aan **Vijfde Oost- Nederlandse stripbeurs.** Er komen diverse stripmakers signeren, onder wie Paul Geerts *(Suske & Wiske)*. Meer info: de Boekenhalte 038- 422 10 77, boekenhalte@planet.nl

De Leuvense stripclub Tafelrond organiseert net als voorgaande jaren een stripruilbeurs en wel op zondag **14 april.** In zaal Het Bad gelegen aan de Martelarenlaan te **Kessel-Lo,** net achter het station van Leuven is iedereen welkom van 10 tot 17 uur. Informatie: Jean-Pierre Hendrickx, tel: (0032) (0)16/23.65.97.

Advertentie

Luxe genummerde en gesigneerde Huurling(titel nog onbekend) Oplage 100,waarvan 75 in blauw gebonden en gewoon genummerd,en 25 in rood gebonden en romeins genummerd. Prijs €57,50

Zaterdag 16 maart is er de alweer

5e Oost Nederlandse stripbeurs

info:
De beurs is van 10.00 tot 17.00 uur
in de Broerenkerk in centrum Zwolle
entree voor volwassenen €3,-
mensen kleiner dan 1.50m €1,-

Speciaal voor deze beurs zal er weer een luxe HUURLING worden uitgegeven, tevens
signeert S&W tekenaar PAUL GEERTS van 14.00 tot 16.00 uur.
Voor meer info;De Boekenhalte Zwolle tel.038-4221077
Email.boekenhalte@planet.nl

Jan Bosschaert:

"Het kan toch niet altijd vernieuwend zijn?"

Jan Bosschaert begon aan *Jaguar* met het gevoel dat het nu of nooit was. Op zijn vierenveertigste moest hij haast maken met een internationale doorbraak als striptekenaar. "Voordat een reeks doorbreekt, moet je toch minstens drie delen op de markt hebben. Eer het met *Jaguar* zover is, loop ik tegen de vijftig en kan ik al bijna met pensioen. Niet dat ik dat ooit zal doen, maar toch. Ik wou één keer een strip maken waarin ik liet zien dat ik meer kon dan *Sam* en illustreren voor Marc de Bel. Ik ben altijd bang dat mensen mij ergens op vastpinnen."

Sinds hij in 1982 debuteerde met het avant-gardistische album *Icarus* geldt Bosschaert als de grote belofte van de Vlaamse strip. Het is een verwachting waaraan ook *Jaguar* zal worden afgemeten, zoals eerder de jeugdstrip *Sam* – waarvan het laatste deel: *Hazera* in 1999 verscheen – en satirische uitstapjes *zoals De gevernste vernepelingskes* uit 1998, op tekst van Urbanus. Tussendoor tekende hij talloze omslagen, affiches en illustraties, met name voor de in Vlaanderen onvoorstelbaar populaire jeugdboeken van Marc de Bel. En daar komt zijn vrije werk, zoals schetsen en schilderijen, nog bij. Bosschaerts probleem was nooit een gebrek aan talent, maar eerder een overvloed daaraan, waardoor het vaak moeilijk kiezen was. Zeker voor iemand die geen nee kan zeggen en alles met evenveel plezier doet. Om het een te doen moest hij het ander laten, een situatie die Bosschaert de afgelopen jaren meer en meer begon te frustreren.

Al jarenlang zinspeelde Jan Bosschaert in interviews op internationale stripprojecten, waarvan nadien weinig of niets meer werd vernomen. Toch nog vrij onverwacht en in betrekkelijk korte tijd ontstond *Jaguar*. Het eerste idee hiervoor gaat terug op een suggestie van François Schuiten, die Bosschaert aan het einde van de jaren tachtig adviseerde een strip te maken op basis van zijn schilderijen. Met zijn vriend Marc Legendre als tekstschrijver begon hij aan *Kalima*, een strip voor volwassenen die ze eerst aan Casterman en daarna aan Standaard Uitgeverij aanboden. Al snel ontdekten ze dat ze zich op het project hadden verkeken: "Het bleek allemaal een stuk moeilijker te zijn dan gedacht. Ook voor Marc, die nog nooit iets in die stijl had geschreven. En als ik van elk plaatje een schilderijtje wilde maken, was ik een paar jaar zoet." Ze bedachten *Sam* als snel gemaakte, commerciële strip, waarvan de opbrengst de extra tijd en moeite die in *Kalima* werd gestoken, moest financieren. Naïef gedacht, geeft Bosschaert achteraf toe, want het kwam erop neer dat ze het ene gat met het andere probeerden te dichten. Hoewel Marc Legendre het scenario nog enkele malen herschreef, stokte het project na enkele pagina's. In 1999, toen Casterman opnieuw contact met Bosschaert zocht, nam Jean Dufaux de onvoltooide platen van *Kalima* tot uitgangspunt voor *Jaguar*.

Een slag in het water. Hoe kwam Casterman erbij, om jou met Dufaux samen te laten werken?

"De politiek van Casterman is tegenwoordig om zich meer te richten op strips voor een breed publiek. Minder high-brow dan vroeger. Ik heb geen zicht op wat ze verder nog uitbrengen. Ik heb Casterman mijn vertrouwen geschonken, omdat zij heel veel moeite in ons project steken. We zullen zien. Voor hetzelfde geld is het een slag in het water. Ik betwijfel of het een commercieel succes zal worden, maar ik ben nog altijd een klein kind dat aan zijn ouders laat zien: kijk 'ns wat een mooie tekening ik heb gemaakt. Dat zit bij me ingebakken. Ik wil wat ik maak aan zoveel mogelijk mensen laten zien. Dat is de reden waarom ik strips maak. Bevriende kunstenaars kunnen niet begrijpen dat ik me met zo'n in hun ogen banaal medium bezighoud. Maar dat is gewoon omdat ik dat grote publiek wil bereiken."

Heb je nog enige invloed op het verloop van het verhaal kunnen uitoefenen?

"De personages uit *Jaguar* zijn creaties van mezelf, afkomstig uit mijn schilderijen, maar de gesprekken die ze voeren en de relaties die ze aangaan, zijn van Dufaux. Af en toe vraag ik iets, maar verder laat ik het volledig aan Dufaux over. Ik denk dat hij ook wel beseft dat ik erg met het verhaal begaan ben. Het klikt ongelooflijk goed tussen ons, wat ik ook heb met Marc Legendre en Marc de Bel. Eigenlijk heb ik van het begin af aan op volle toeren aan het verhaal gewerkt, zonder al te goed te weten waar het verhaal naar toe zou gaan. Dufaux wist dat ook niet. Hij heeft wel de grote lijnen in zijn hoofd, maar verder laat hij zich leiden door de inspiratie van het moment. In het begin vroeg ik: 'Wat gaat er met dat-en-dat personage gebeuren, of waarvoor dient die-en-die?' 'Je ne sais pas,' zei-ie dan. Ik heb daar geen problemen mee. Destijds vroeg ik aan Marc Legendre ook om me bij *Sam* niet te veel scenario tegelijk te geven. Als ik in één keer 46 pagina's op mijn bureau krijg, is dat een berg waar ik niet overheen zie. Ik hou er meer van om af en toe op een heuveltje te klimmen, over een beekje te springen, en zo verder. Af en toe ga ik op een rotsblok zitten om het landschap om me heen te bewonderen,

zonder te weten wat zich achter het volgende heuveltje bevindt. De start van het project was voor mij vrij moeizaam. Ik moest zoeken naar de juiste techniek. Zoals ik al zei, ik kon het niet op dezelfde manier aanpakken als mijn grote schilderijen. Commercieel zou het ook niet interessant zijn geweest als het te weinig opschoot. Ik heb een techniek gezocht waarin ik snel zou kunnen werken. Ik vind zelf mijn potloodschetsen nog altijd mijn beste werk. Met die manier van werken ben ik het meest vertrouwd. Van daaruit ben ik vertrokken. De stap van het inkten heb ik overgeslagen. Bovendien, als je realistisch begint te inkten, kom je terecht bij een stijl die al duizend keer is gedaan en niks nieuws onder de zon biedt. Ik ben begonnen op kleurkopieën van mijn schetsen in te kleuren. Dat is de basistechniek. Een nadeel kan zijn dat mensen, wanneer ze een strip openslaan, graag heftige kleurkes zien. En dat de tekeningen duidelijk omlijnd zijn. Aan de andere kant krijg ik er juist veel positieve reacties op. Juist het schetsmatige maakt de tekeningen mooi. Mijn hand is erin herkenbaar. In het begin heb ik me te veel laten briefen. Het ligt niet in mijn karakter om meteen mijn eigen wil door te duwen. Dat doe ik heel geleidelijk (glimlacht). Dufaux, die zowat een film per dag ziet, begon over *The Matrix*. Daar was hij sterk door beïnvloed, wat je ook in *De Aasgieren* terugziet. Blijkbaar is 'm daar zwaar door aangedaan. *Aguirre* was ook een uitgangspunt voor hem. Op een gegeven moment kun je in mijn tekeningen zelfs Klaus Kinski herkennen. Daar heb ik achteraf wel spijt van. Pas naar het einde toe ben ik mijn eigen fantasie gaan volgen enben ik gewoon van mijn eigen schetsen uitgegaan. Dufaux was daar enorm enthousiast over. 'Je moet mijn tekst niet al te letterlijk volgen,' zei hij, 'ik geef gewoon wat aanwijzingen.' Ik heb het gevoel dat ik mijn draai heb gevonden en dat het werk aan het tweede deel een stuk vlotter zal gaan. Ik wil alleen een manier vinden om de kleuren wat feller te maken, zonder dat ze de tekening gaan overheersen."

Zestig *Rode Ridders*

Wanneer ik Jan Bosschaert spreek, moet *Jaguar* nog verschijnen. Hij maakt een opvallend tevreden indruk, zeker voor wie hem kent. Zo vaak komt het niet voor dat hij content over zijn eigen werk is. Er zijn nog geen recensies verschenen, zegt hij. Dat scheelt. Hij geeft eerlijk toe dat hij gevoelig is voor kritiek. Nadat je een jaar lang al je energie in een album hebt gestoken, is het zuur wanneer daar door recensenten lauw of negatief op wordt gereageerd. "Gewoon om kritiek te geven en zichzelf interessant te maken. Ik snap niet dat theatermakers nog voorstellingen willen maken, want alle theaterrecensies zijn negatief. Alsof er geen goede voorstellingen meer zouden zijn. Het kan toch niet altijd vernieuwend zijn? Ik kan mij daar mateloos druk over maken. En misschien houd ik me wel met van alles en nog wat bezig om me tegen kritiek in te dekken. Karel Biddeloo heeft na zestig *Rode Ridders* meegemaakt dat elk album dat hij maakte werd afgekraakt. Hij kon niet tekenen, zijn verhalen sloegen nergens op. En daarna werd er helemaal niet meer over geschreven. Ik zal het nooit zover laten komen dat ik ergens een zestigste album van maak. Ik begin altijd weer opnieuw. Ik zal ook nooit ergens mee doorbreken, want voor mij is het gras verderop altijd groener."

Ik heb de indruk dat je je daar bij hebt neergelegd. Is dat de winst van de jaren?

"Ineens heb ik iets van: het hoeft allemaal niet meer zo nodig voor mij. Hoewel ik niet meer tot het uiterste ga om me te vernieuwen, zal het me ook nooit overkomen dat ik puur op routine werk. Vorige week heb ik twee dagen aan een ex-libris voor een stripwinkel gewerkt, voor een appel en een ei, en ik ben daar opnieuw aan begonnen omdat ik er ontevreden over was. Ik kan me niet voorstellen dat een ander dat gedaan zou hebben, maar ik kan het niet over mijn hart verkrijgen om een slechte tekening af te leveren. Ik zal niet zeggen dat er nooit een tussendoor glipt, ik moet nu eenmaal met tekenen de kost verdienen. Ik sta achter mijn werk en er zijn weinig tekeningen waarvoor ik me schaam."

De enige kritiek die Bosschaert zelf op *Jaguar* heeft, is dat het verhaal erg zwaar op de hand is. Er zit geen enkele humor in, terwijl hij me bezweert dat Dufaux zelf een heel geestige man is Monkelend: "Blijkbaar is er in zijn verleden iets voorgevallen." In *Jaguar* druipt het bloed van de pagina's af. Dat is bijzonder dankbaar om te tekenen, hoewel Bosschaert zich afvraagt of de lezers geen verkapte sadist in hem zullen vermoeden. De hoge body count in het verhaal bracht hem aanvankelijk in verwarring. "In het begin liet ik iemand poseren voor het hoofdpersonage, of voor wie ik dacht dat het hoofdpersonage was. Maar al na twee bladzijden werd haar keel doorgesneden. Een nieuw meisje gezocht voor de volgende vermeende hoofdpersoon, die kort daarop eindigde met een gebroken nek. Het ene na het andere personage sneuvelde. Op den duur werkt dat op de lachspieren, en misschien zit daarin de humor van Dufaux," vermoedt hij. "Aan de andere kant hebben ook veel van mijn schilderijen een dreigende sfeer, en laten *Sam* en *De vernepelingskes* vooral mijn humoristische kant zien."

Met de voeten getekend *De geverniste vernepelingskes* verschijnt in het Vlaamse mannentijdschrift *Che*. Daarnaast maakt hij voor

Sam-cover voor Eppo Wordt Vervolgd

Illustratie voor servicegids stripwinkel

Teve-Blad Zapman, stopgags van drie plaatjes. Beide strips maken overvloedig gebruik van B.V.'s (Bekende Vlamingen), met dit verschil dat ze in *Zapman* hun kleren mogen aanhouden, waardoor de lezer veel bespaard blijft. Bosschaert: "Terwijl *Jaguar* het cerebrale werk is en *Sam* rechtstreeks uit het hart komt, wordt *De vernepelingskes* met de onderbuik en de voeten getekend. Bij ons, vooral bij Urbanus, gaat het zo van: Wie willen wij nu in hun blote zien, die van K3 of van *Flikken*? Of zo'n presentatrice van de tv die er zo heel serieus uitziet. Ze hebben in de strip ook nooit tijd om hun kleren aan te trekken, dus blijven ze bloot rondrennen, in de meest onwaarschijnlijke situaties. Terwijl wij er aangekleed naast staan. Het is vooral amusement. Meer voor ons dan voor de lezer, denk ik."

Is er nooit een moment waarop hij Urbanus opbelt om te zeggen dat het hem te gortig wordt? Dat durft hij niet goed, bekent hij. Zijn tegenwerpingen worden door Urbanus weggewuifd. "Ik voel mij dan net een pastoor die met zijn vingerke omhoog staat." En hoe grof de strip ook is, er komen weinig reacties op, positief noch negatief. Blijkbaar grijpt de doelgroep van *Che* niet zo gemakkelijk naar de pen als de veertienjarige meisjes die *Sam* lezen en, vermoedt hij, alle tijd hebben om te schrijven. *Zapman* verschijnt sinds 1996 in *Teve-Blad*. Het personage, 'een superwezen dat sneller zapt dan zijn schaduw', is gecreëerd als logo en mascotte van dat weekblad. Het eerste lange avontuur dat Zapman beleefde onder de titel *De wraak van Kamerah*, verscheen vorig jaar in boekvorm bij uitgeverij Arcadia. Bosschaert heeft het losjes, tongue in cheek getekend en het op *Star Trek* gebaseerde scenario geeft het begrip meligheid nieuwe, intergalactische dimensies. Er ligt inmiddels een tweede *Zapman*-album in de winkel, deze keer een bundel gagstroken bij Standaard Uitgeverij.

Voor *Zapman* werkt Bosschaert samen met PuG, voluit Peter Van Gucht, die eerder scenario's voor *Biebel* en sketches voor televisie schreef. "Hij is weinig bekend, maar je hoort hem de hele dag op radio en televisie want hij doet gekke stemmetjes voor reclamespotjes en tekenfilms. Als *Teve-Blad* in paniek belt dat er nieuwe stroken nodig zijn, schrijft PuG er vijf in een halfuur. Dat is een soort kronkel in zijn hersenen, net als bij Urbanus. Je kunt van *Zapman* zeggen dat het flauw is, maar ik vind het geniaal als je zoiets kunt. De striprecensenten hadden weinig waardering voor *De wraak van Kamerah*. Toch, doe het maar 'ns na."

Jaguar is gebaseerd op
de wereld van je schilderijen
Hoe staat het daar eigenlijk mee,
naast alle andere werkzaamheden?

Zucht: "Ik heb wel duizend schetsen die ik wil uitwerken, en nog zesduizend ideeën in mijn hoofd. Elke dag neem ik me voor om te gaan schilderen, maar er is altijd wel iets wat dringender af moet: een *Vernepelingske*, of de illustraties voor een kinderboek."

Je zei me ooit dat je vaak het gevoel hebt een verlengstuk
van anderen te zijn, omdat jij moet tekenen wat zij bedenken

"Ik schrijf ook zelf verhalen, maar ik kom er niet toe ze uit te werken. Ik heb me erbij neergelegd dat ze altijd in mijn kast zullen blijven liggen, maar die schilderijen wil ik nog steeds graag maken. Vooral omdat ik andere schilders bezig zie en denk: 'Dat kan ik veel beter.' Wat willen ze eigenlijk zeggen met hun werk? Dat ze goed kunnen schilderen? Zelfs dat kunnen ze niet." Onmiddellijk relativeert hij zijn eigen woorden: "Zo belangrijk is schilderen ook weer niet. 't Is een beetje stoefen met wat ik kan! Plus dat ik moeite heb met dat galeriewereldje. Wanneer je je geld verdient als illustrator en met reclamewerk, wordt er in dat kunstmilieu op je neergekeken. Terwijl ik vind: als er ergens over geld wordt gepraat, is het dáár. Wanneer ik aan bevriende kunstenaars vraag hoe hun tentoonstelling was, is het eerste dat ze zeggen: 'Ik heb heel goed verkocht.' Of: 'Bij die-en-die galerie moet je niet zijn, daar verkoop je niets.' Wie is dan de commerciële artiest?"

Bosschaert heeft weinig op met kunstenaars die in het café filosoferen over de meesterwerken die ze ooit nog zullen scheppen. "Schop dan je vrouw en je kinderen de deur uit en ga aan de slag. Vrijheid moet je nemen. Je moet zelf de omstandigheden creëren om iets te maken, ook als het eigenlijk niet kan, zoals ik bij *Jaguar* heb gedaan. Onlangs heb ik een paar keer meegemaakt dat mensen zeiden: 'Ons vader kan nu eindelijk gaan te schilderen Heel zijn leven was hij gefrustreerd dat niet kon wat hij wilde, maar nu heeft hij de kans.' Dat wil ik niet meemaken. Zit je daar met een grijze baard. De volgende dag heb je kanker. Ik heb altijd wel een excuus om niet te hoeven schilderen. Ik moet 'ns stoppen met zagen. Of ik doe het, of ik doe het niet. Maar ik ben al heel bevoorrecht. Zie mij achter mijn bureau zitten, met uitzicht op mijn zonnige tuin. Mijn vrouw hoeft niet te werken, ik kan tekenen wat ik wil. Ik zou de gelukkigste mens ter wereld moeten zijn. Niks te klagen. Ik heb alleen te weinig tijd."

Een garage in de velden

Hoe staat het intussen met *Sam*? De strip heeft, na acht albums, een lezerspubliek opgebouwd dat, zeker in vergelijking met kassucces als *Kiekeboe* en *Jommeke*, niet al te groot is. Bosschaert ontkent met klem dat hij met *Sam* zou zijn gestopt, maar wel is de strip voorlopig vanwege de werkzaamheden aan *Jaguar* op de lange baan geschoven. "*Sam* is een deel van mijn leven. Het is niet iets dat ik in de vuilnisbak gooi om iets nieuws te beginnen. Ik ben bezig over verhaaltjes na te denken en Marc ook, maar ik weet niet hoe het verder zal gaan. Ik moet daar realistisch in zijn. Tekenen is niet mijn hobby, ik moet ervan leven.

Ik had *Hazara* gemaakt en daar ontzettend veel werk in gestoken. Ik wilde weer alles zelf doen, van het begin tot het einde. Bovendien had Steven Dupré, die mij bij de vorige delen had geassisteerd, zijn handen vol aan zijn eigen strip *Sarah en Robin*. Na een jaar aan het verhaal gewerkt te hebben, kreeg

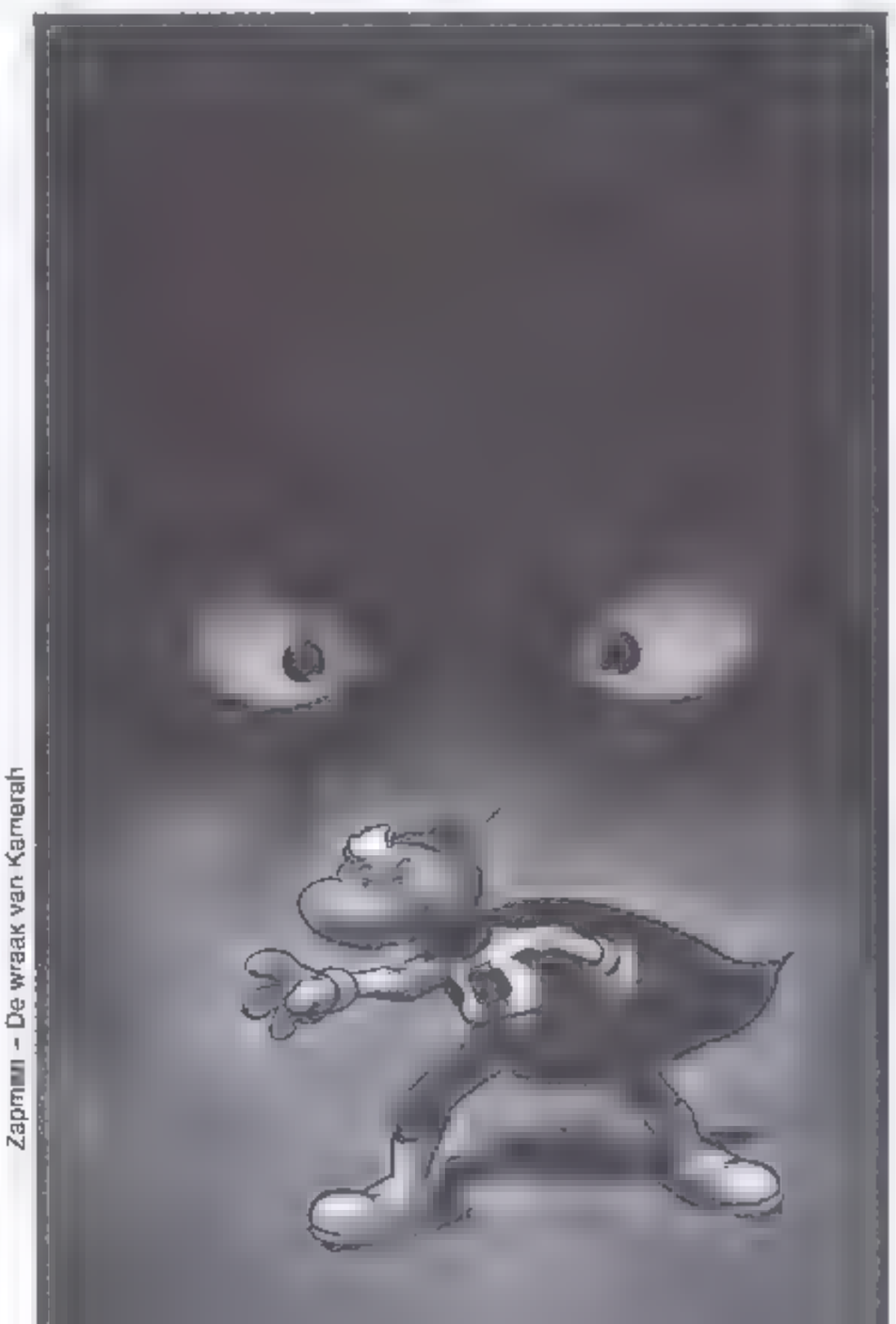

Zapman – De wraak van Kamerah

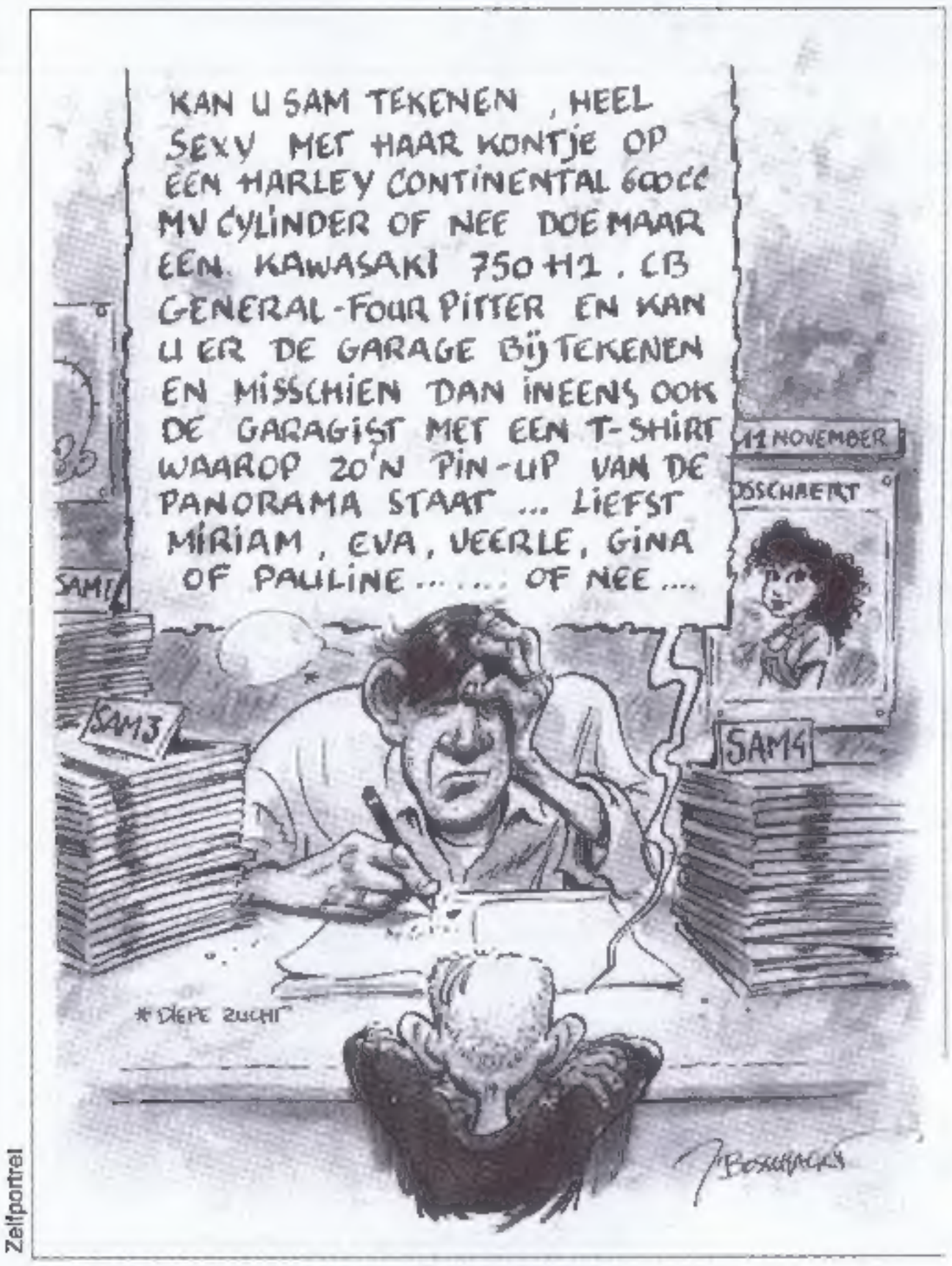
KAN U SAM TEKENEN , HEEL SEXY MET HAAR KONTJE OP EEN HARLEY CONTINENTAL 600cc MV CYLINDER OF NEE DOE MAAR EEN KAWASAKI 750 H2 . CB GENERAL-FOUR PITTER EN KAN U ER DE GARAGE BIJTEKENEN EN MISSCHIEN DAN INEENS OOK DE GARAGIST MET EEN T-SHIRT WAAROP ZO'N PIN-UP VAN DE PANORAMA STAAT ... LIEFST MIRIAM , EVA , VEERLE, GINA OF PAULINE ..... OF NEE ....
SAM1
SAM3
SAM4
11 NOVEMBER
BOSSCHAERT
*DIEPE ZUCHT

Zelfportret

ik van iemand van de verkoopafdeling bij Standaard te horen: 'Ja, meneer Bosschaert, wij willen ons best voor *Sam* inzetten, maar dan moet u ook 'n beetje meer uw best doen.' Toen is er bij mij iets geknapt. Ja, ik kan me hun standpunt wel voorstellen. Ze willen zoiets als *Kiekeboe*, *Suske en Wiske* of *Jommeke*, met drie, vier albums per jaar. Het is de enige manier hier in Vlaanderen, omdat je met zo'n beperkt publiek zit. Ik zou twee *Sams* per jaar moeten maken, maar zo werk ik niet. Ik heb ook nog een leven buiten *Sam*. Zoals ik ook niet alleen illustraties voor Marc de Bel maak. Ik heb me erbij neergelegd dat ik het mijn hele leven lang allemaal zal doen. En nog meer." Na de teleurstelling over *Hazera* ging Bosschaert op zoek naar tekenaars die *Sam*, onder zijn supervisie weliswaar, konden overnemen. Een aantal gegadigden maakten proefplaten en in *Het Suske en Wiske tijdschrift* verscheen zelfs een zespaginaverhaal, getekend door Dirk Michiels, alias Mormic. Hoewel Bosschaert zelf niet ontevreden was, schrok hij van het grote aantal negatieve reacties. Ook zijn eigen kinderen, die hem zwaar onder druk zetten om een nieuwe *Sam* te maken, konden er niet mee leven. "Ze waren daar echt heel boos over."

Hij zou graag met de strip doorgaan, al was het maar in de vorm van korte verhalen. Temeer omdat hij sinds een jaar terug is in het dorp en het huis van zijn jeugd, de vertrouwde omgeving die hij in gedachten had toen hij met *Sam* begon: "Wijnegem waar ik nu weer woon, is een soort Rommelgem. De straat waar de garage van Sam is, kan ik zo aanwijzen. Hij staat ergens aan de baan naar Oelegem. Een bochtig weggetje tussen de velden, met weinig verkeer."

Je bent opvallend rustiger geworden. De grote ambitie is weg. Komt dat doordat je weer in het huis woont waar je bent opgegroeid, alleen nu met je eigen gezin?

"Ik heb het gevoel dat de cirkel rond is. Er komen weer beelden van vroeger boven, zeker als ik mijn kinderen hier in de tuin zie rondlopen. Ze doen precies dezelfde dingen die Marc De Bel en ik deden toen we klein waren. Dat is een reden waarom ik het plezant vind om zijn boeken te illustreren. Hij beschrijft een perfecte kinderwereld, met een clubje voor tienjarigen en een clubhuis, allerlei avonturen en een schat in het bos, een kasteel waar een barones woont. Allemaal dingen die ik ook als kind heb meegemaakt. Ik heb lang rondgelopen met het idee een strip te maken met mijn eigen kinderen in de hoofdrol, iets in een sprookjesachtige sfeer. Ik ben in het post-hippietijdperk opgegroeid en heb altijd een grote belangstelling voor elfen, kabouters en andere feeërieke toestanden gehad. Op mijn zeventiende zat ik heel veel alleen in het bos te schetsen aan de waterkant. Het was een afschuwelijk moment toen *De kabouter* van Rien Poortvliet uitkwam. De geheimzinnige sprookjeswereld, daar bleef je áf. Hooguit ving je zo nu en dan een glimp van een kabouter op. In dit boek was het: zo woont de kabouter en dit is zijn bankstel. Zo ontluisterend. Daarna ben ik in Antwerpen gaan wonen en was die hele wereld weg. Ineens was het allemaal punk en new wave, en tekende ik heel cool. Allee, dat was mijn overgangsperiode, de tijd op Sint-Lucas. En een mens vergeet snel. Als ik mijn ouders ging opzoeken, kwam het weer even terug. Hoe mooi en rustig het was. Ik kan daar nog steeds ongelooflijk van genieten. In plaats van binnen te tekenen zit ik liever buiten op de bank een appeltje uit mijn hof te eten."

En naar de kabouters te kijken?

"Ja, af en toe zie ik er weer een, die mij nog kent van vroeger. Kabouters hebben een heel goed geheugen."

Pieter van Oudheusden

Stripvoorspelling

De te verschijnen albums zijn gerangschikt naar door de uitgevers opgegeven verschijningsdata. In werkelijkheid verschijnen ze echter vaak later. Achter elk album staan de prijs en de uitvoering (slappe kaft/harde kaft) vermeld. Alle prijzen zijn in euro's, tenzij anders vermeld. Het cursieve commentaar is van de ZozoLala*-redaktie.*

Te verschijnen in februari

Art en BD

Harry Dickson 7: Koning schaak (Zanon/Vanderhaeghe) 11,32; hk.

Big Balloon

Eikels 3 (Schreurs); 6,95; sk.
Looney Tunes restyle 1: Tweety (Diversen) 3,99; sk.
Sjors en Sjimmie budget uitgave 1 (Diversen) 2,25; sk.

Boumaar

Bud Broadway 1: De weg naar Java (Heuvel); 9,95; sk. *Bekend uit het Algemeen Dagblad.*

Dargaud

Beestenbende 3: Doc Vero (Achdé/Godard) 4,99; sk.
De omzwervingen van He-Pao 2 (Vink) 6,50; sk. *Herdruk.*

Dupuis

Billy the cat 7: Billy's bende (Colman/Desberg) 4,19; sk.
Cupido 14: Alle liefde van de wereld (Malik/Cauvin) 4,19; sk.
De Katamarom 33: Ko Bolt (Gos) 4,19; sk.
Oscar 2: Paniek in de wolken; 4,19; sk.
Robbedoes album 245 (Diversen); 9,45; hk.

Glénat

De tien geboden 5 en 6 (Rocco resp. Mounier/Giroud) 13,70; hk. *Scenarist Frank Giroud belandt met zijn prima reeks over de wortels van de decaloog nu vroeg in de twintigste eeuw.*

Lombard

James Healer 1: Camden Rock (De Wita/Swolfs) 4,99; sk. *Nieuwe serie geschreven door de auteur van Durango en Vlad.*
Rik Ringers 65: Paniek op het web (Tibet/Duchateau); 4,99; sk. *Tja, als zelfs Rik Ringers online gaat...*

Prestige

Falka 1: Duivels gefluister; 6,99; sk.
Grunge genetica 1: Openbaringen; 5,99; sk. *Dat iedereen er uiteindelijk uitziet als Kurt Cobain?*

Rechtdoorzee

Klepzeiker pakket 4 (Schreurs) 6,99; sk.

Silvester

Felix Flux museum 1: Roep van het masker (Gleever) 6,99; sk en 24,99; luxe. *Herdruk. Silvester duikt definitief in het gat van Big Balloon.*

Standaard

Bakelandt 83: De nacht van de wolf (Leemans) 3,99; sk.
Kiekeboe 92: De heeren van Scheurbuyck (Merho) 3,99; sk en 120,00; luxe.
Klassieke avonturen van Nero 37 en 38 (Sleen) 4,90; sk.
Rode Ridder 189: Nosferatu (Biddeloo) 3,50; sk.
Suske en Wiske 273: De Europummel (Geerts) 3,60; sk en 36,95; luxe.
Urbanus 92: De yellow kid (Linthout en Urbanus) 3,75; sk.

V.N.U.

De beste verhalen van Donald Duck 110: Donald Duck als hoofdgerecht (Barks) 4,50; sk.
Disney filmstrip: Monsters en Co (Diversen) 4,50; sk.
Donald Duck pocket 83: De vreselijke vloedgolf (Diversen) 4,50; sk.

Te verschijnen in maart

Atlas

Op zoek naar de verloren tijd 1: Combray (Heuet) 18,50; hk. *En weer stort een literaire uitgever zich op de strip. Dit keer met de stripbewerking van Prousts klassieker; naar verluidt heeft Atlas meer plannen met de "literaire strip".*

De Boekerij

Agent 327 15: De golem van Antwerpen (Lodewijk) 5,85; sk en 11,30; hk.

Boumaar

Bulletje en Bonestaak 2 en 26 (De Jong/Van Raemdonck) 7,95; sk.

Casterman

Caroline Baldwin 6 (Taymans) 4,78; sk.
Fog 2 (Bonin/Seiter) *Helaas kon Casterman zelfs half januari (!) nog slechts summiere gegevens aanleveren...*
Road movie 1 (Mainguy)
Scott Zombi 1 (Gabrion/Zidrou)
S.T.A.R. 1 (Cayman/Delperdange)

Dargaud

XIII 15: Laat de honden los! (Vance/Van Hamme) 4,99; sk; 37,50; hk; 97,99; luxe. *Het liefst op beide doormelkende auteurs tegelijk.*
Dexter London 1: Beroepsavonturier; 4,99; sk.
Djinn 2: De 30 belletjes (Miralles/Dufaux) 4,99; sk.
Een nieuw begin 1: Verloren vrede (Marvano/Haldeman) 6,50; sk. *Van de auteurs van sf-klassieker Eeuwige oorlog.*
Veerman tussen de sterren 1 : De straf (Fraser/Jewel) 6,50; sk.

Dupuis

Bij Sjaak 13; 4,20; sk.
Chinaman 4 (Taduc/LeTendre) 4,58; sk.
Dragz 2 (O'Groj/Corcal) 4,20; sk.
Garage Isidoor 7;4,20 sk.
Jeremiah 23 (Hermann) 4,58; sk en 8,69; hk.
Luka 7 (Mezzomo/Lapière) 4,58; sk.

Hachette

Asterix 1 en 2 (Uderzo/Goscinny) 12,99; hk. *Alle delen worden weer eens herdrukt in hardcover.*

Lombard

Bob Morane 37: Het oog van de iguanodon (Coria/Vernes) 4,99; sk.
Volle melk 2: Requiem voor een koe (De Moor/Desberg) 4,99; sk.

Silvester

Gilles de Geus 4: De revue (Kolk/De Wit) 6,99; sk en 13,99; hk. *Herdruk.*

Standaard

Boeboeks 3: Vliegkriebels (De Bel/Adriaenssens/Vincent) 4,50; sk.
Dikke Hagar 28 (Browne) 7,75; sk.
F.C. De Kampioenen 21: Kampioenen aan zee (Leemans) 3,99; sk.
De Kiekeboecollectie 5 (Merho) 25,95; hk.
Nero 157: Het Bio-Bao-virus (Sleen) 4,60; sk.
Verdwaald in het verleden 4: De barst in de caleidoscoop (Broeckx/Grossey) 7,50; sk.

Talent

Arthur 4 (Lereculey/Chauvel) 13,95; hk. *Zoals altijd bij Talent volgen de softcovers pas later.*
Attila 4 (Mitton/Bonnet) 13,95; hk.
Blauwe hagedis 3 (Roels) 13,95; hk.
Excalibur 3 (Hubsch/Arleston) 13,95; hk.
Gorn 5 (Oger) 13,95; hk. *Leuk is dat, maar waar zijn de hardcovers van deel 1 t/m 4?*
Kathedra 1; 13,95; hk.
Lanfeust van de sterren 1: Een, twee, troy (Tarquin/Arleston) 13,95; hk. *Deel 9 van de populaire Lanfeust-serie. Het begin van een nieuwe cyclus - ook wat dat betreft hebben de auteurs dus goed naar Op zoek naar de Tijdvogel gekeken.*
Malienda 1; 13,95; hk.
Merlijn 2; 13,95; hk.
Nash 6: Dreamland (Damour/Pecau/Schelle) 13,95; hk.
Ridder Walder 5 (Rahir) 13,95; hk.
Toran 1; 13,95; hk.
Universal war one 4 (Bajram) 13,95; hk.
Zes dagen sterven 1; 13,95; hk

V.N.U.

Donald Duck pocket 84: Gevaar uit de ruimte (Diversen); 4,50; sk.
Tina Topper 47: Nieuwe vrienden (Rushton); 3,86; sk.

Niet aangekondigd toch verschenen

Aleph 2 en 3 (Istin/D./Paitreau) Blitz; 17,99; hk.
Alex: De val van Icarus (Morales/Martin)

Casterman; 5,00; sk. *Na een korte escapade bij Dargaud is Alex weer terug op zijn oude stek.*

Altor 6: De wegen van de tijd (Bati/Moebius) Arboris; 7,28; sk.

Atlantis, de verzonken stad (Disney Studios) Sanoma; 4,50; sk. *De strip van de film.*

Atlantis 3: Mormo (Froideval/Angleraud) Arboris; 7,28; sk. *Gemakkelijk scoren met een naakte anorexia-babe frontaal op de cover. Ongetwijfeld het begin van een trend.*

De avonturen van Kapitein Rob 1 (Kuhn) Rijperman; 4,99; sk. *Fraaie herdruk van deze Hollandsche stripklassieker. En dat voor geen geld - alleen wel vreemd dat deze herdruk net als andere Rob- herdrukken afwijkt van het oorspronkelijke oblong-formaat.*

Best girlfriends forever (Vande Wiele) Incognito; 4,10; sk. *Charlies Angels-parodie van Vlaams talent Maarten Vande Wiele.*

De bewaker van de lans 1: De broers (Ersel/Ferry) Glenat; 11,95; hk. *Start van Indiana Jones-achtige reeks in De zwarte loge, een nieuwe collectie occulte strips bij Glénat.*

Canardo: Niets dan ellendige geheimpjes (Sokal) Casterman; hk.

Cordelia: Het vieste van (Ilah) Oogachtend; 9,00; sk. *Bekend uit De Morgen.*

Dirk Jan 5 (Retera) Silvester; 6,99; sk. *Inclusief Retera's heerlijke Harry Potter-parodie Henkie Putter.*

Dragonball 8, 9, 10 en 11 (Toriyama) Glénat; 2,95; sk. *Nu de Dragonball-rage voorbij is, is het afwachten hoelang Glénat de vertaling van de duizenden pagina's tellende Dragonballsaga voortzet.*

Durham Red 4: De rode dood (Harrison/Abnett) Arboris; 6,99; sk.

De erfenis van de goden 1: Likonda (Mannisi/Frehel) Arboris; 7,28; sk.

Gabriëlle 1: Et in arcadia ego (Kara) Blitz; 17,99; hk. *Psychologische fantasy*

Haagse Harry: Haags, de kugsus (Rueb) 11,30; sk. *Kaulere hé, mot je dan teigewoâhdag auveral voâh doâhlere?*

Indigo 1: Sunsit-City (Feldhoff/Schulz) Arboris; 6,95; sk. *Spectaculaire nieuwe Duitse fantasyreeks.*

Olle Kapoen 1 t/m 6 en 10 (Dick) Boumaar; 31,54; hk. *Herdrukken.*

De killer 3: In het krijt (Jacomon/Matz) Casterman; 9,29; hk.

Rip Kirby 1 t/m 8; Boumaar; 34,57; hk. *Luxe herdrukken.*

Klaarlichte nacht (Janssen/Van Oudheusden) Wonderland; 16,11; hk. *Korte verhalen van de twee eigenzinnige talenten die eerder tekenden voor Nachtegaal in de stad. Zie het laatste oordeel.*

De kleine Lanfeust (Arleston/Mounier) Talent; 13,95; hk. *De jonge jaren van de Lanfeust van Troy- cast door de oorspronkelijke auteurs zelf.*

De laatste profeet 1: Reis naar de hel (Chaillet) Glenat; 11,95; hk. *Ook de auteur van Vasco kiest het occulte pad voor De zwarte loge.*

Het leven van Ab Normaal (Van Driel) 5.90; sk. *Puberale seksgrappen.*

Los tres 3 (Garcia/Klinkenberg/Mendo) Los Tres; 5,00; sk.

Malemort 3: De gave van het bloed (Stalner) Blitz; 17,99; hk.

Metabaronnen 1 (Gimenez/Jodorowsky) Arboris; 6.95; sk. *Herdruk.*

Mobilis 2: Tweede kans (Durieux/Andreas) Blitz; 17,99; hk.

Oktoknopie 2 (Gleever) Silvester; 5,88; sk.

Thom Oppewal (Grouwstra) 5,80; sk. *Losjes getekend autobiodebuut van Jan Grouwstra, die de werkelijkheid steevast uit de rails laat lopen.*

Julius Palmboom: De roestgranaat (Briel) Arboris; 6,95; sk. *Herdruk met nieuw omslag in een stijl die naar verluidt voor de komende Palmbooms gebruikt zal worden.*

Rataplans blunders 6: Kerstmis voor Rataplan (Morris/Leonardo) Lucky Comics; 4,99; sk.

Red Caps 2: Donderpijl (Dubois/Duval) Arboris; 6,95; sk.

Roderik (Vance/Meys) Dargaud; E 9,48; sk en 19,65; hk.. *Herdruk van typische seventies-Middeleeuwenstrip. Met recht uitgebracht onder de noemer "Alles van Vance".*

Schaduwland 3: Nimf (Gibelin/Springer) Talent; 13,95; hk.

Septentron 1: De gele kap (Houot) Blitz; 17,99; hk. *Eco-fantasy van een stripmaker met een voorliefde voor Aria en carbonpapier.*

Sigmund: Achtste sessie (De Wit) De Harmonie; 8,15; sk. *De Wit handhaaft andermaal topniveau. Bevat de legendarische Single from hell-stroken.*

De tijdjagers (Zanotto) Prestige; 7,50; sk.

Tower 2; Vinci; 7,49; sk.

Travis 4: Protocol Oslo (Quet/Duval) Talent; 13,95; hk.

Uitzonderlijk zwaar vervoer (Kim) Oogachtend; 14,00. *IJzersterke opvolger van Kims debuut Unne. Zie Het laatste oordeel.*

Michel Vaillant: Operatie Mirage (Graton/Graton) Graton Ed.; 5,24; sk.

Vijftien en een half 9: Het plakboek van Fransje en Marie (Kruis) Silvester; 6,99; sk.

Vliegende tijgers 5; Talent; 13,95; hk

Wanted 5: Superstition Mountains (Rocca/Girod) Talent; 13,95; hk. *Lijkt steeds schaamtelozer op Blueberry.*

Wat nou? (Nijssen) Ben Nijssen; sk. *Seksgrappen in eigen beheer.*

Weerwolven 2 en 3; Talent; 13,95; hk

Xoco 3: Twaalf koning-demonen (Palma/Mosdi) Blitz; 14,99; hk. *Dappere voortzetting van de vertaling van deze prima paranormale thriller (in Frankrijk zijn ze al bij deel 4); nieuwe tekenaar Palma doet zijn best, maar weet Ledroits beelden niet te evenaren.*

Zang van de vampiers: Sporen; Talent; 13,95; hk

Zentak 3: Digital nation (Pecau/Def) Arboris; 6,64; sk.

Zodiak 5: De hete adem van Nihil (Oosterveer/Ritstier) Boumaar; 6,90; sk.

Uno Mundo Wereldstrips

In het buitenland verschijnen stapels prachtige strips die ons taalgebied amper bereiken. Kwaliteit kent echter geen grenzen. Daarom hieronder een selectie van de meest opvallende buitenlandse titels van de laatste twee maanden. De prijzen in euro's vallen bij importtitels doorgaans hoger uit.

Tekstloos

Chhht! (Jason) Atrabile; 17,00; sk. *Deze bundel tekstloze strips van Jason (zie elders in dit nummer) verscheen eerder in het "Noors", maar deze "Franse" versie is waarschijnlijk makkelijker op te snorren.*

Dépot noir 2 (Ricci) Fréon; 28,00; sk. *Tweede bundel vrij werk van het Italiaanse talent Stefano Ricci.*

Luxe, calme et volupté (Giardino) Mosquito; hk. *Prentenboek van de maker van Max Fridman.*

Vernacular drawings (Seth) Drawn & Quarterly; $ 34.95; hk; $ 48.95; luxe. *Vrij tekenwerk van de maker van Palookaville (zie elders in deze ZozoLala).*

Les bandes dessinées

Le bal des abeilles (Serres/Cauvin) Ed. du Goral; 12,00. *Natuurdocumentaire - jawel - over het leven der bijen.*

Buscavidas (Breccia/Trillo) Rackham; 13,00. *Welkome herdruk van zeldzame satirische strips uit de Argentijnse Videla-dictatuur. Geschreven door Grote bedrog-auteur Carlos Trillo en getekend door wijlen stripgrootmeester Alberto Breccia.*

Les carnets de voyage: Rio de Janeiro (Jano) Albin Michel; 18,29; hk. *Jano staat bekend om zijn prachtige reisverslagen; dit boek over Rio bevestigt eens te meer zijn reputatie.*

Le chemin de Saint-Jean (Baudoin) L'Association; 25,00; sk. *Een stripwandeling door het achterland van Nice. Verschijnt op groot formaat en zal bij iedere editie met nieuwe platen worden uitgebreid.*

La guerre d'Alan 2 (Guibert) L'Association; 15,00; sk. *Tweede deel van Guiberts stijlvolle verbeelding van de WO II-herinneringen van Alain Cope.*

Hawaii (Broersma) Flblb Ed.; 10,00. *Stream of consciousness-portret van een Amerikaanse onderzoeksjournalist. Albumdebuut van Matt Broersma.*

Paroles de taule (Diversen/Corbeyran) Delcourt; 9,49; sk. *Tweede bundel met waargebeurde gevangenisverhalen.*

Pilules bleues (Peeters) Atrabile; 19,82. *Lijvige autobiostrip van de Zwitser Frederik Peeters over zijn relatie met een seropositieve moeder.*

Quelqu'un va venir (Duba/Fosse) 6 Pieds sous terre; 22,50. *Fraai geschilderde bewerking van een toneelstuk van de Noor Jon Fosse.*

Socrate le démi-chien (Blain/Sfar) Dargaud; 9,45; hk. *Mild-humoristische nieuwe serie over de filosofisch ingestelde hond Socrates door de auteurs van De snelheidsbegrenzer en Zwarte olijven.*

Souvenir d'une journée parfaite (Goblet) Fréon; 16,00. *Herinneringen aan een overleden Brusselaar door Dominique Goblet.*

Le topo (Masonnet) La comédie illustré; 10,50. *Beschouwingen over het stadsleven van boswachter Philippe Massonnet.*

Ubu Roi (Casanave) Les 400 coups; 12,05 *Opmerkelijk goed ontvangen stripbewerking van Alfred Jarry's toneelklassieker.*

The comix

Abe - Wrong for the right reasons (Dakin) Top Shelf; $ 14.95; sk. *Aanstekelijk debuut van de*

Britse small-presskoning Glen Dakin, introducing de onverschrokken Captain Oblivion.

ACME Novelty Library 15 (Ware) Fantagraphics; $ 10.95; sk. *Fijn knutselboek op groot formaat, waarin Chris Ware op adem komt na het volbrengen van titanenklus Jimmy Corrigan.*

Amnesia (Malloy) NBM; $ 9.95; sk. *John Malloy volgt nauwgezet de voetstappen van Dave McKean in deze psychologische Photoshop-strip.*

Ancient Joe 1 (Morse) Dark Horse; $ 3.50; sk. *Start van Hemingway-achtig drieluik van Scott Morse.*

Big honkin' Zits (Scott/Borgman) Andrews McMeel; $ 14.95; sk. *Tweede bundel van de hilarische krantestrip over een 'Calvin' die zijn 'Hobbes' heeft ingeruild voor een elektrische gitaar.*

Cicada (Menjivar) Top Shelf; $ 12.95; sk. *Relatiedrama van debutant Josué Menjivar.*

Eightball 22 (Clowes) Fantagraphics; $ 5.95; sk. *Deze comic van de maker van David Boring biedt 29 (!) even wrange als stijlvolle korte strips.*

Grip 1 en 2 (Heranandez) DC Vertigo; $ 2.50; sk. *Pulp fiction meets relatiedrama in nieuw vijfluik van Gilbert Hernandez.*

It's a good life if you don't weaken (Seth) Drawn & Quarterly; $ 29.95; hk. *Herdruk van Seths magistrale reflectie op strips en de dingen die voorbij gaan. Een goedkopere softcoverversie zit deze zomer ook in de pijplijn. Zie elders in deze ZozoLala.*

Little Annie Fanny Vol. 2: 1970-1988 (Elder/Kurtzman) Dark Horse; $ 24.95; sk. *Tweede en laatste deel van deze voorbeeldige herdruk van de legendarische Playboy-strip.*

Mutts: Sunday mornings (McDonnell) Andrews McMeel; $ 12.95; sk. *Tweede kleurrijke Sundaypages-bundel van Mutts.*

Name of the game (Eisner) DC; $ 29.95; hk. *Drie generaties joodse emigranten geportretteerd door de onvermoeibare veteraan Eisner.*

Pictures that tick 1 (McKean) Hourglass; $ 45.00; hk. *Na jaren eindelijk weer nieuw werk van de auteur van Cages. Een bundel korte verhalen dit keer.*

Rosebud graphic classics: Edgar Allen Poe (Diversen) Eureka; $ 7.95; sk. *Bundel korte strips geïnspireerd op Poe van de hand van o.a. Spain, Rick Geary en Maxon Crumb. Soort smaakvolle variant op de Illustrated Classics-serie.*

Palestine (Sacco) Fantagraphics; $ 24.95; sk. *Sacco's baanbrekende stripreportage over Palestina nu gebundeld in één boek. Helaas onverminderd actueel. Tegelijkertijd verscheen bij dezelfde uitgever een goedkope herdruk van Sacco's magistrale Bosnië-verslag Safe area Gorazde.*

Roadkill Bill (Avidor) Car Busters; $ 10.00; sk. *Korte gags over auto's "from the viewpoint of a frequently squashed rodent."*

Scatterbrain (Diversen) Dark Horse; $ 19.95; hk. *Dark Horse op de Little Lit-toer; bijdragen van o.a. Dave Cooper, Mike Mignola en Jim Woodring.*

Tales from Shock City (Hernandez/Hernandez) Fantagraphics; $ 3.95; sk. *Pulp fiction meets Metropolis in nieuwe strip van Los Bros Hernandez.*

Trout 1 (Nixey) Oni Press; $ 2.95; sk. *Eerste deel van barok tweeluik van de begaafde sprookjestekenaar Troy Nixey.*

War story: Nightingale (Lloyd/Ennis) DC Vertigo; $ 4.95; sk. *Preacher-schrijver Garth Ennis werkt aan een prima reeks grimmige oorlogsverhalen. Deze is getekend door V for Vendetta-tekenaar David Lloyd, de delen ervoor door resp. Chris Weston, John Higgins en Dave Gibbons.*

Il fumetti

Black 2 (Diversen) Coconino Press; 14,98; sk. *Stijlvolle stripbundel met bijdragen van o.a. Bruno, Burns en Seth. Soort Italiaanse Drawn & Quarterly.*

Icaro 2 (Taniguchi/Moebius) Coconino Press; 13,42; sk. *Sf-manga geschreven door Moebius en getekend door Jiro "L'homme qui marche" Taniguchi. Bestaat vooralsnog alleen in Japanse en Italiaanse versie.*

Osamu Tezuka, una biografia manga 4: 1975-1989 (Tezuka) Coconino Press; 12,91; sk. *Het kan niet op bij het progressieve Coconino Press: laatste deel van de stripbiografie van een van de grootmeesters van de manga.*

Colofon

Redaktie: Jef Nieuwenhuis, Hans van Soest, Toon Dohmen, Gerard Zeegers, Karin van Wylick en Paul van Gremberghen.
Vormgeving: Xander Elink Schuurman & Isabel Verboven.
Vaste medewerkers: Marq van Broekhoven, Anton Damen, Maaike Hartjes, VLRQ, Bert Meppelink, Peter de Wit, Mark Horemans, Pieter van Oudheusden, Marcel Lagerwerf, Bas Schuddeboom, Ruben de Somer, Sander Out, Tim Vanderweyen en Fons van Erp.
Ook werkten mee: Jan Bosschaert, Seth, Jason en Pieter de Poortere.
Druk & Afwerking: Drukkerij Wilco (Amersfoort).
Voorplaat: Tekening van Seth.

Abonnementen zijn mogelijk voor één jaar (€ 11,25) of voor twee jaar (€ 18,–). Belgische CJP-houders betalen per jaar € 10, of per twee jaar € 15.
Abonnementen gaan in na storting van het totaalbedragop Postbank giro 3253937 (NL) of Postgirorekening 000 - 164840584 (B) t.n.v. Stichting Zet.EL te Bilthoven o.v.v. je eigen adres en evt. je CJP-nummer.

Copyright 2002 bij Stichting Zet.EL. Overname van artikelen, strips of illustraties enkel in overleg met de uitgever.

Oplage: 8.000 exemplaren
ISSN: 1382 - 8630

Redaktieadres ZozoLala: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven, Nederland
E-mail: zozolala@antenna.nl

Advertentie

'UN GRAND AUTEUR BD, ASSURÉMENT'
(Thermosnews)

Laat je overtuigen door het debuutalbum
van Benno Vranken

KUSTBEWONERS
Vijf verhalen over de kust en haar geheimen

De jongste uitgave van Stichting Zet.El
in samenwerking met Zone 5300

13,59 euro
ISBN: 90-72093-11-9
Verspreiding: Het Raadsel, Amsterdam